

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 99.

Lördagen den 26 september.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande september.

§ 2.

Enligt den 19 i denna månad fattat beslut företogs nu val av en revisor för deltagande uti innevarande års granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning efter borgmästaren A. Rune, vilken vore förhindrad att delta i ifrågavarande granskning; och blev därvid till revisor utsedd herr riksdagsmannen A. F. Janson i Bråten med 66 röster.

Vidare och enär herr Janson i Bråten vid val den 11 februari 1914 utsetts till suppleant för statsrevisor företogs nu val av suppleant i hans ställe; och blev därvid till suppleant utsedd herr riksdagsmannen A. Anderson i Råstock med 68 röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 4.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 36, med förslag till ändrade bestämmelser angående tullrestitution vid utförsel av tobaksfabrikat; och biföll kammaren vad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhinderande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. förhinderande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 99. 1

Ang. förhind-
rande av oskä-
lig prisstegring
å vissa varor
vid krig eller
krigsfara.
(Forts.)

Genom en den 26 augusti 1914 dagteknad proposition, nr 277, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åbe-ropande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda pro- tokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till be- handling förehaft tre i anledning av propositionen inom andra kam- maren väckta motioner, nr 273 av herr *Hildebrand*, nr 274 av herrar *Lindhagen* och *Sandler* samt nr 275 av herr *Molin* i Dombäcksmark, med vilken sistnämnde herr *Lundgren* förklarar sig instämma.

Utskottet hemställde,

1:o att riksdagen, med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts före- varande proposition innefattade förslag till lag om förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, i anledning av samma proposition samt herrar Lindhagens och Sinders ifrågavarande mo- tion, men med avslag å herrar Hildebrands och Molins i ämnet väck- ta motioner måtte för sin del antaga ett i punkten intaget förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara; och

2:o att herr Molins förevarande motion, i vad densamma icke blivit besvarad genom utskottets hemställan under 1:o), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten 1:o).

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle 1 § av det i punkten innefattade lagförslaget erhålla denna lydelse:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållan- dena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig om- fattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligen, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäligen.

Herr *Hildebrand* hade i sin ovanberörda motion föreslagit, att till paragrafens första stycke måtte fogas ett tillägg av följande ly- delse: »Sådan av Konungen förordnad prisbestämning träder ur kraft

en månad efter prissättningen, försåvitt ej Konungen dessförinnan ånyo fastställt samma eller förordnat om annat högsta pris.»

*Ang. förhindrande av oskäl-
lig prisstegring
å vissa varor
vid krig eller
krigsfara.*

(Forts.)

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Hildebrand: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter ha sett, har jag tillåtit mig att avlämna en motion med förslag till tillägg till §1 uti lagen. Nu har jag ej några större anspråk på att kammarens ledamöter i dessa dagar skola läsa en motion, och därför ber jag att i allra största korthet få närmare karaktärisera skillnaden mellan det nu framlagda förslaget och förslaget med de av mig föreslagna tilläggen. Enligt det nu framlagda förslaget äger Kungl. Maj:t att fastställa vissa maximipriser, vilka sedan stå, till dess Kungl. Maj:t förklarar, att de ej längre skola gälla, d. v. s. de stå tills vidare. Mig har det åter förefallit, att detta bör ändras därhän, att, om ej Kungl. Maj:t bestämmer, att samma pris skall gälla längre tid, eller fastställer andra maximipriser, skall en gång utfärdad maximipris träda ur kraft inom bestämd tid — jag har föreslagit inom en månad. Det synes mig, att detta borde anses vara en viktigare sak, än den kanske genast ser ut att vara. Såvitt jag kan finna, är ändå fastställandet av maximipriser ett så allvarligt ingrepp uti den ekonomiska ordningen i ett land, att man måste säga sig, att vederbörande i detta avseende böra förfara med stor försiktighet. Avsikten är naturligtvis att, om det blir dyrhet i ett land, avväga bördan på ett rättvist sätt mellan producenter och konsumenter. Men man måste tänka på, att varje sådant avvägande måste ske rätt hastigt och att det därför ej kan fotas på objektiva undersökningar. Naturligtvis bör det fotas på inhämtade uppgifter, men det blir någonting helt annat, det blir ett övervägande, ett subjektivt bedömande hos dem, som skola fastställa maximipriserna. Nu bör man nog tänka sig in i vad detta kan medföra. Om det blir en dyrhet i ett land, om det blir en brist på födoämnen t. ex. och Kungl. Maj:t fastställer vissa maximipris för lantmännens produkter, men dessa fastställas för lågt, så att lantmännen, som producenter, komma i en mycket svår och bekymmersam ställning, då har huvuddelen av bördan på ett mycket oskäligt sätt lagts på lantmännen, producenter. Skulle åter i ett annat fall maximiprisen sättas för högt, då skjutes en alltför stor del av bördan över på konsumenterna. Nu kan det naturligtvis oupphörligt ske förskjutningar i vad som kan anses vara en rättvis fördelning av bördorna, och man får därvidlag nog tänka på, att man i penningen ej har den fasta värdemätare, som man vanligen anser den utgöra, utan att det till följd av en hel del omständigheter kan bli en förändring i penningens köpkraft. Om penningens köpkraft minskas, då blir en bestämd stegring av varupriserna fullt naturlig och riktig, och man kan inte på ett rättvist sätt komma ifrån en

*Ang. förhind-
rande av oskä-
lig prisstegring
å vissa varor
vid krig eller
krigsfara.
(Forts.)*

sådan. Om då maximipriser äro satta och få stå i flera månader, kan det bli fullkomligt onaturliga och olidliga förhållanden för producenterna i detta fall, och deras ställning kan undergrävas. Återigen, blir det en förskjutning av penningens köpkraft åt andra hållet, kan ett fastställande av maximipris allt för länge förfördela konsumenternas berättigade intressen på ett alldeles oerhört sätt.

Vad skulle man då vinna med att maximipriset försattes ur kraft automatiskt om en månad, om det icke förnyades eller andra maximipris kommo i stället? Jo, man skulle vinna, att en omprövning måste ske på vissa bestämda mellantider, och att en regering ikläder sig förnyat ansvar för var gång som tiden för maximipriserna förlänges eller nya maximipris fastställas. Det är ju klart, att något osvikligt medel härvidlag icke finnes. Men detta är ändå, tror jag, en åtgärd, som i någon mån skulle tillvarata både producenternas och konsumenternas intressen så tillvida som oupphörligt allvarliga försök finge göras att se till, om maximiprissättningen vore riktig eller icke. Själva lagen kan bli mycket, mycket farlig, men jag anser inte, att man har rättighet att i dessa tider motsätta sig dess antagande, men det förefaller mig återigen, att man bör söka sörja för, att det blir ett så riktigt prissättande som kan vara möjligt, när det brådskar, och man bör komma ihåg, när man tänker på, att enligt det nu framlagda förslaget maximipriserna skola gälla tills vidare, att ett land kommer inte i en sådan situation, att maximipriser behöva fastställas annat än vid exceptionella tillfällen, under en svår kris, och därifrån utgår ju också lagen. Vid ett sådant tillfälle är det alldeles klart, att Kungl. Maj:t eller ministärens medlemmar äro så gränslöst upptagna, att det är mänskligt, att alla spörsmål trängas undan, som ej ovillkorligen kräva en lösning. Råda då klagomål i landet över oriktig prissättning, kan det ändå bli naturligt, att ingen åtgärd vidtages för att undersöka, om det är riktigt, därför att Kungl. Maj:t är så gränslöst upptagen av andra spörsmål. Har man däremot den här begränsningen, står det i Kungl. Maj:ts befogenhet att fastställa precis samma maximipris eller att fastställa andra, men en omprövning måste ske, och det är detta som jag tror är så oerhört nödvändigt.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till det av mig framställda tillägget till första paragrafen.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få svara några ord på herr Hildebrands anmärkning mot lagutskottets uttalande i anledning av hans motion. Jag vill då påpeka, att vi äro ense med herr Hildebrand om själva saken, d. v. s. om nödvändigheten av att omprövning utav en skedd prissättning företages så ofta som nödigt är. Vi ha uttalat detta på tredje sidan i lagutskottets utlåtande, där det heter, att vi äro ense med motionären om an-

gelägenheten av att en dylik prisbestämning så nära och så snabbt som möjligt lämpas efter inträdda förändringar i det ekonomiska läget. Varför ha vi då ej gått med på motionärens förslag? Jo, därför att vi anse, att denna omprövning av åsatta pris ovillkorligen kommer att framtvinga sig själv, och att den anordning, motionären föreslår, nämligen en begränsning av prissättningens giltighetstid till en månad, har ringa eller intet värde. Det ligger i sakens natur att i sådana exceptionella fall, som här är fråga om, Kungl. Maj:t ej kan undgå att snart sagt dag efter dag taga i övervägande, huruvida en prissättning bör bibehållas eller ej. Och skulle Kungl. Maj:t, som herr Hildebrand tycks ifrågasätta, av andra omsorger och andra tankar bliva så upptagen att han försummade att verkställa den nödiga revisionen, kan man vara övertygad om att dagspressen och den allmänna meningen nog komme att därvidlag utöva en sådan påtryckning, att Kungl. Maj:t ej skulle underlåta att vidtaga den förnyade omprövningen. Det ligger ju icke något annat i motionärens förslag, än att antingen skall Kungl. Maj:t inom en månad fastställa nytt pris eller också måste prissättningen förfalla. Men finner Kungl. Maj:t att prissättningen bör kvarstå läser det vara skäligen likgiltigt om så sker genom ett nytt förordnande eller genom att den gamla prissättningen får kvarstå. Garantien för att en verkligen nödig omprövning vidtages blir icke större i ena fallet än i det andra. Vi ha därför inom utskottet icke kunnat finna, att en sådan bestämmelse som den av motionären föreslagna är av något verkligt behov påkallad eller att den skulle medföra någon nytta, och därför ha vi ansett oss böra stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Detta så mycket mer, som i det ursprungliga förslaget då det skickades till lagrådet, förekom ett stadgande av den innebörd, att Kungl. Maj:t skulle få bestämma priserna »för viss tid eller tillsvidare». Lagrådet anmärkte vid sin granskning av förslaget, att bestämmelsen om, att Kungl. Maj:t skulle få fastställa pris på viss tid icke vore lämplig, därför att Kungl. Maj:t måste snart sagt dag för dag verkställa en omprövning av prissättningar och de på sådana inverkan förhållanden, och då vore det ej lämpligt med någon prisbestämning på viss tid. En liknande verkan skulle motionärens förslag hava. Detta har gjort, att vi trott det vara bäst och lämpligast att icke införa någon bestämmelse alls i fråga om prissättningens giltighetstid.

Jag skall således tillåta mig hemställa om bifall till lagutskottets förslag i denna del.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring beträffande det i punkten innefattade lagförslaget, som yrkats av herr Hildebrand, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. förhindrande av oskäligen prisstegring å vissa varor vid krig eller krigsfara.

(Forts.)

Ang. förhind-
rande av oskä-
lig prisstegring
å vissa varor
vid krig eller
krigsfara.
(Forts.)

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6.

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken.

Genom en den 7 september 1914 dagtecknad proposition, nr 280, vilken blivit hänvisad till förberedande behandling av lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

innefattande tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken.

Såsom tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken förordnas, att där be-
tjänters, tjänstehjons eller andra arbetares avlöning för tid mellan den
31 juli 1914 och den 1 mars 1915 bevakas i husbondes eller arbetsgi-
vares konkurs, som börjar före den 1 januari 1916, löntagaren eller
annan, till vilken fordringen övergått, skall åtnjuta den för sådan
fordran i nämnda lagrum stadgade förmånsrätt, ändå att fordringen
ej skulle, enligt vad där sägs, med dylik rätt utgå.

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition
icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Schotte* och *Olsson* i See; samt
av herr *Holmdahl*.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr statsrådet *Stenberg*, anförde: Herr talman, mina
herrar! Även det lagförslag, som nu föreligger till kammarens
behandling, har tillkommit med anledning av världskrisen och
dess inverkan på vårt lands ekonomiska förhållanden.

Man strävar ju att i så stor utsträckning som möjligt uppe-
hålla näringarnas drift. Härvid möta i många fall stora svå-
righeter, av anledningar som äga samband med krisen. Dessa
skulle givetvis minskas, om arbetarna för tillfället avstode från
någon del av sin avlöning och låte den inestå hos arbetsgivaren
tills bättre tider åter inträtt. Man har därför tänkt sig, att
arbetsgivarna och arbetarna kunde, i gemensamt intresse att

förekomma arbetets upphörande, träffa avtal, som medgäve arbetsgivarna anstånd någon tid med erläggande av viss del av arbetslönerna.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

En förutsättning för att dylika avtal i större omfattning skola komma till stånd har emellertid ansetts vara, att den förmånsrätt, som lagen stadgar för arbetares lönefordran, erbjuder tillräcklig säkerhet för fordringsbeloppets utbekommande, i händelse arbetsgivaren skulle råka i konkurs. 17 kap. 4 § handelsbalken, som innehåller lagens stadgande i ämnet, skiljer mellan betjänter och tjänstehjon, å ena, och andra arbetare, å andra sidan. De förra — mer eller mindre fast anställda arbetare — åtnjuta förmånsrätt för den lön, som *belöper å* ett helt år, nämligen det år, som ligger närmast före början av eventuell konkurs. Övriga arbetare däremot — och till dem torde huvudmassan av industriarbetarna vara att räkna — ha förmånsrätt endast för tre månaders lön, och dessa tre månader äro ej de, för vilka lönen intjänats, utan de, som förflyta närmast efter den dag, då de särskilda lönebeloppen förfalla till betalning enligt arbetsavtalet.

Då man ansett den sålunda bestämda förmånsrätten icke vara tillfyllest, har nu föreslagits, att, med bibehållande av denna förmånsrätt, arbetare i varje fall skall hava förmånsrätt för lönen, som belöper på de sju månader, som börja med augusti 1914 och sluta med februari 1915, förutsatt att konkurs, däri lönen bevakas, börjar före den 1 januari 1916. Detta är innebörden av den föreslagna lagen.

Vid lagrådets behandling av lagförslaget uttalades betänkligheter mot detsamma, emedan det innebure en utsträckning av de s. k. tysta förmånsrätterna, vilken utsträckning kunde medföra våda särskilt för fastighetskrediten. Lagrådets flesta ledamöter avstyrkte dock icke förslaget, och det blev framlagt för riksdagen i förevarande proposition.

Lagutskottet har nu hemställt om avslag å propositionen. Utskottet har nämligen funnit de olägenheter i fråga om fastighetskrediten, som förslagets antagande efter utskottets uppfattning måste medföra, överväga de fördelar, som tilläventyrs kunde därav följa.

Avgörandet, huruvida förslaget bör upphöjas till lag eller icke, torde alltså huvudsakligen bero på svaret å följande två frågor: Innebär förslaget någon större våda för fastighetskrediten? Är förslaget av sådan betydelse för näringslivet, att det gagn, som kan förväntas av förslagets genomförande, uppväger den våda för fastighetskrediten förslaget kan medföra.

Vad angår lagförslagets eventuella inverkan på fastighetskrediten, må först erinras, att förslaget icke innebär en så stor utsträckning av lönefordringarnas förmånsrätt som vid första påseendet kan tyckas. Den gällande bestämmelse, som här väsentligen är av betydelse är, såsom jag förut antytt, den som avser andra arbetare än

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

betjänter och tjänstehjon. Denna bestämmelse ger visserligen förmånsrätt för endast tre månaders avlöning, men den låter förmånsrättstiden löpa från lönebeloppets förfallodag. Redan i lagrådet påpekades, att härigenom öppnades viss möjlighet för arbetsgivare och arbetare att trygga förmånsrätten för lönemedel, som arbetarna låte innestå hos arbetsgivaren. Genom avtal om en mer eller mindre långt framskjuten förfallodag för den del av lönen, som skall innestå, kan förmånsrätten i själva verket utsträckas vida utöver de tre månaderna. Den utsträckning av förmånsrätten, som lagförslaget vill bereda lönefordringarna, är alltså icke så betydlig. Härmed minskas givetvis i hög grad den förmenta faran för fastighetskrediten.

I samma riktning verka även vissa andra omständigheter.

Jag får då först fästa uppmärksamheten på en sak, som ej synes ha blivit vederbörligen beaktad. Det är nämligen så, att enligt 17 kap. 13 § handelsbalken skall ifrågavarande förmånsrätt i första rummet göras gällande i lös egendom; den äger ej rum i fast egendom, så länge lös egendom finnes att tillgå. Detta är av så mycket större betydelse som de industriella företag, om vilka här företrädesvis är fråga, icke sällan inneha lös egendom av stort värde.

Ej heller må förbises, att de avtal om partiellt innehållande av arbetslöner, vilkas underlättande är syftet med lagändringen, kunna verka stärkande på fastighetskrediten. Om genom innehållande av lön möjlighet beredes att hålla ett företag i gång, ökas också möjligheten för arbetsgivaren att betala räntor å obligationslån och andra skulder, för vilka fastighetsinteckningar ligga till grund. Detta kan hava ganska stor betydelse för fastighetskrediten. Säkerligen skulle det ej sällan leda till förlust för inteckningshavarna, om tvångsrealisation av fastigheter bleve nödvändig i de knappa penningtider, som nu råda.

Vid tal om risken med avseende å fastighetskrediten har lagutskottet särskilt framhållit, att den föreslagna lagstiftningsåtgärden kunde utöva en menlig inverkan på vårt lands ställning å den utländska lånemarknaden, då Allmänna hypoteksbanken och andra svenska låneförmedlare i utlandet upptagit lån, vilka väsentligen vila å den säkerhet, som erbjödes av inteckningar i svenska fastigheter. Den sålunda uttryckta farhågan synes mig icke så litet överdriven. Mera sällan torde svenska inteckningar vara direkt belånade på den utländska lånemarknaden. Där de utgöra säkerhet för obligationslån, som äro introducerade i utlandet, kan icke gärna tänkas, att förtroendet för obligationerna skulle i utlandet rubbas endast därigenom att måhända i något enstaka fall en inteckning icke skulle kunna fullt utgå på grund av lönefordringarnas förmånsrätt. Ej heller torde den föreslagna lagstiftningsåtgärden kunna väcka sådan uppmärksamhet utomlands, att den i och för sig, utan att den faktiskt föranlett några olyckliga följder, skulle försämra krediten.

För min del har jag sålunda svårt att tro, att fastighetskrediten skulle lida avsevärd skada genom den föreslagna utvidgningen av förmånsrätten för lönefordringar. I allt fall torde vådan för fastighetskrediten icke vara sådan, att man för dess skull bör avstå från tanken på lagändringen, om denna kan för näringslivet medföra fördelar av värde.

Då jag nu övergår till att något beröra det gagn, som förslaget genomförande skulle medföra, ber jag få erinra därom, att vid det i propositionen omnämnda möte, som på kallelse av statens arbetslöshetskommission ägt rum under chefens för civildepartementet ordförandeskap mellan representanter för de större arbetsgivar- och arbetarorganisationerna, det med bestämdhet framhölls, att, till befordrande av de önskvärda överenskommelserna om partiellt innehållande av arbetslöner, arbetarna borde genom ändring av 17 kap. 4 § handelsbalken bättre tryggas i sitt anspråk att även i händelse av arbetsgivarens obestånd utbekomma de innehållna beloppen.

Lagutskottet har nu sökt att från representanter för åtskilliga av de näringsgrenar, som skulle beröras av den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden, erhålla upplysning om de faktiska förhållanden, som kunna inverka på frågans bedömande. Resultatet av denna undersökning har blivit, att utskottet funnit förslaget icke kunna tillerkännas någon mera avsevärd betydelse ur den såsom grund för förslaget återopade synpunkten av näringsverksamhetens obehindrade fullföljande i största möjliga utsträckning.

Olika uppfattningar i frågan ha sålunda uttalats inför civilministern och vid utskottets undersökning. Till någon del kan väl detta bero därpå, att utskottets förfrågningar skett vid en senare tidpunkt, då den ekonomiska ställningen i viss mån bättrats. Men, efter vad civilministern meddelat mig, har han, vid inhämtande av förnyade upplysningar, inom såväl arbetsgivar- som arbetarkretsar fortfarande funnit starkt intresse för lagändringens genomförande. Ingen vet ju heller, huru länge den förbättring, som vi nu ha att glädja oss åt, kommer att vara. Efter den nuvarande, något gynnsammare situationen kan följa en ny åtstramning, och då kan det bli nödvändigt att tillgripa alla utvägar för att hindra den industriella driftens avstannande. Bland dem, som efter det omförmälda mötet uttalat sig till förmån för förslaget, må särskilt nämnas statens industrikommissions arbetsutskott, som ju under sin verksamhet kanske bäst av alla varit i tillfälle att få en samlad överblick över krisens inverkan på den svenska industrien. Såvitt man kunnat finna, omfattas förslaget även från arbetarnas sida med livligt intresse.

Jag kan alltså icke känna mig övertygad, att man på grund av vad utskottet i nu berörda hänseende anfört bör avstå från det medel till näringslivets stödjande, som lagändringen är avsedd att utgöra.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)

En mera speciell anmärkning har utskottet framställt, då utskottet erinrat, att den utväg till fortsatt industriell drift, som skulle öppnas genom lagförslagets antagande, torde, efter den inträdda förbättringen, vara av betydelse väsentligen för sådana företag, vilka på grund av ekonomiskt svag ställning redan under normala förhållanden arbeta med svårigheter, och att härvid borde beaktas, att just beträffande dylika företag en utsträckning av den tysta förmånsrätten för arbetarnas lönefordringar kunde menligt inverka på den kredit i övrigt, som dessa företag under nuvarande brydsamma förhållanden givetvis behövde.

Härtill må genmälas, att arbetarna icke torde finnas viliga att gå med på överenskommelser av ifrågavarande art, om företagets ställning är alltför svag; om arbetarna, även med bästa förmånsrätt, icke anse sig hava någorlunda säker utsikt att framdeles utfå innehållna löner, lära de icke medgiva något innehållande. Och den befarade menliga inverkan på möjligheten att tillgodose övriga kreditbehov torde uppvägas därav, att kreditbehovet i det hela i väsentlig mån förminskas genom befrielsen från att kontant utbetala avsevärda lönebelopp.

Slutligen har utskottet upptagit en anmärkning, som framställts mot förslaget i anledning därav, att förmånsrätten skall gälla även om lönefordringen av arbetaren överlåtits å annan person. Utskottet antager, att de fordringsbevis, som arbetarna erhålla å de innehållna lönebeloppen, i regel ej kunna av dem användas såsom betalningsmedel med mindre rabatt därå medges, vilket åter skulle kunna föranleda därtill, att arbetarna bliva utsatta för uppskörtning från mindre nogräknande handlande och andra, med vilka de träda i affärsförbindelse.

Det är visserligen svårt att bedöma, huruvida fog finnes för den sålunda uttalade farhågan om framtvingande av rabatter. Det är emellertid att märka, att i många fall arbetarna genom sina sammanslutningar torde kunna med framgång motsätta sig en dylik nedprutning; äro fordringarna fullt säkra, är det också svårt att inse, varför anspråk på rabatt skulle framställas; och om de löpa med ränta, vilket åtminstone ofta torde bliva händelsen, finnes ingen anledning till rabatt ur den synpunkten, att fordringarna tagas såsom betalning före den tid, då de förfalla till betalning.

I det föregående har jag fäst uppmärksamheten därå, att den nu ifrågasatta utsträckningen av förmånsrätten för arbetslön icke är särdeles betydlig, i det att även med gällande lag förmånsrätten för lönefordringar kan ganska avsevärt utsträckas. Det kunde då tyckas, som vore lagändringen ej vidare behöfvig. Det förhåller sig emellertid så, att det är förenat med besvär och svårigheter att med lagen, sådan den nu är, ordna det innehållande av arbetslön, som åsyftas med förslaget. Härvid skulle nämligen för varje fall fordras ett bevisligt avtal om viss förfallotid, och sedan viss förfallotid sålunda blivit bestämd, kan icke arbe-

*Om tillägg till
17 kap 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

taren — även om det sedermera visar sig, att för kort rådrum lämnats arbetsgivaren — utan risk att förlora förmånsrätten låta lönen inestå längre än tre månader efter den avtalade tiden. Sådana olägenheter äro icke förbundna med det stadgande, som nu föreslås. Detta stadgande bereder en enklare och bättre form för de åtgärder, som här avses.

Vad jag i den föreliggande frågan anfört torde jag få sammanfatta däri, att jag anser den föreslagna lagen, tillämpad enligt sitt syfte, kunna under de brydsamma tider, som inträtt och måhända ej så snart upphöra, bliva till avsevärt gagn för både arbetsgivare och arbetare, utan att i kredithänsende medföra några väsentliga nya vådor. Det vore därför, herr talman, enligt min mening önskligt, om riksdagen ville lämna sitt bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Härpå yttrade

Herr Schotte: Herr talman! Mot lagutskottets hemställan i nu förevarande utlåtande har reservation anmälts av bland andra herr Pettersson i Södertälje, mig och herr Olsson i See utan något i reservationen angivet särskilt syfte. Genom något misstag har det nämligen icke blivit i utlåtandet anmärkt, att reservationen innebär, att vi inom utskottet yrkat på bifall till Kungl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger i den kungl. propositionen. Denna vår ståndpunkt vidhålla vi fortfarande.

Herr statsrådet Stenberg har nyss i huvudsak bemött de invändningar, som lagutskottet gjort mot Kungl. Maj:ts proposition, och jag kan därför i det avseendet fatta mig kort, men jag skall dock tillåta mig att understryka några av de synpunkter, som därvid blivit framhållna.

Den första synpunkten härvidlag var frågan om fastighetskrediten. Vad herr statsrådet i det avseendet erinrade med anledning av utskottets uttalanden torde icke kunna jävas. Det är naturligtvis omöjligt bestrida, att icke med den nu ifrågasatta lagens antagande möjligen något enstaka fall en in-teckning kunde bliva uppsagd och möjligen även någon förlust därvid inträffa. Jag har emellertid för min del, liksom även de övriga reservanterna, kommit till den uppfattningen, att man i detta avseende betydligt överdriver och att de farhågor, som uttalats för fastighetskrediten, i det hela taget äro ganska ogrundade.

Utskottet har icke heller självt, att döma av utskottets utlåtande trots så synnerligen mycket på vådan för fastighetskrediten av den föreslagna lagändringen. Utskottet säger nämligen: »Även om i nu förevarande fall en sådan misstro må vara oberättigad lär det bliva med svårighet förenat att härom övertyga en med våra förhållanden mindre väl förtrogen främling». Det är uteslutande ur nu angivna synpunkt, som utskottet anser att fastighetskrediten skulle möjligen kunna i någon mån lida genom

Om tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken. en sådan lagbestämmelse, som den som nu ifrågasättes. Jag tror för min del, att det härvidlag helt och hållet beror på, huru denna sak uppfattas inom landet och skötes. Är det så, att man från bankhåll, eller det håll, där man motsätter sig denna lag, skulle vilja försöka måla ut denna sak på det sättet, att genom denna rent tillfälliga åtgärd vridages något, varigenom fastighetskrediten i allmänhet skulle vara i fara, då är också möjligt, att en viss skada i detta fall kan tänkas inträffa. Men jag föreställer mig dock, att den icke skall bli stor; och man kan för resten under nuvarande brydsamma förhållanden med allt fog förvänta, att alla skola ena sig om att göra följderna av krisen så små som möjligt och att man därför icke heller skall på något sätt onödigtvis söka ingiva främlingar, d. v. s. våra utländska långgivare, den föreställningen, att den svenska fastighetskrediten icke är tillräckligt tryggad. Man torde väl tvärtom ha anledning förvänta, att om några förfrågningar framställas rörande dessa förhållanden, var och en skall söka att på allt sätt framhålla just den provisoriska karaktären hos den föreslagna lagen, och att lagen, om den kommer till stånd är betingad allenast av de säregna förhållanden, som nu råda, samt att den isjälva verket kan av de utländska långgivarna tagas med fullkomligt lugn såsom icke innebärande någon fara för svensk fastighetskredit.

(Forts.)

Utskottet har framför allt hyst farhågor för att den tid, under vilken den bättre förmånsrätten enligt det föreliggande förslaget skulle gälla, skulle bli ytterligare utsträckt. Detta är en fråga, som det är omöjligt att yttra sig om nu, men skulle det bli så, att en sådan utsträckning måste ske till följd av ännu mera kritiska förhållanden än nu, ja då står i alla fall så mycket på spel med avseende å våra kreditförhållanden, att det icke kan vara av så synnerligen stor betydelse vad man kan på ett eller annat ställe få för uppfattning om vår i lag stadgade förmånsrättsordning mellan olika gäld.

Såsom stöd för den andra invändning, utskottet här gjort, nämligen i fråga om behovet av den lagstiftning, som här ifrågasättes, har utskottet åberopat, att utskottet hört åtskilliga personer härom och därvid kommit till den uppfattningen, att något mera trängande behov av ifrågavarande lagändring icke skulle föreligga. Jag tror nu för min del, att utskottet ganska ensidigt valt de personer, som utskottet i detta fall hört. I alla händelser äro de icke så många, att man kan säga, att de på något sätt representera hela den svenska industrien eller kunnat ge någon uppfattning om de olika industriernas ställning till förevarande fråga. Här har förut åberopats ett yttrande av den nyss tillsatta »statsens industrikommission». Jag skall här be att ytterligare få erinra om att den åsyftade skrivelsen från industrikommissionens arbetsutskott är av den 15 september 1914 och avlåten till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, som i sin ordning låtit delgiva lagutskottet densamma. Det heter

i denna skrivelse bland annat: »Allt detta» — det som förut åberopats i skrivelsen — »torde sammanlagt medföra, att om, såsom man vill hoppas, industrien skall kunna upprätthålla sin drift även i den inskränkta omfattning som den nu har, industrien måste väsentligt hårdare än vanligt anlita sina kreditmöjligheter. Blir den nuvarande krisen långvarig måste man sålunda räkna med, att även den lättnad i ekonomiskt avseende, som ett partiellt innehållande av arbetslönerna innebär, kommer att för vissa industrislag eller industriella verk bliva av betydelse.» »Å andra sidan ligger det» — heter det i fortsättningen av skrivelsen — »utan tvivel ett visst fog för det från arbetarhåll framställda önskemålet, att om arbetarna skola kunna ingå på ett dylikt partiellt innehållande av arbetslön, de då önska en större säkerhet för utfående av sålunda uppkommet tillgodohavande hos arbetsgivaren, och anser arbetsutskottet att tillräcklig säkerhet i detta hänseende erbjudes genom det framlagda lagförslaget.» Angående de ekonomiska konsekvenser, som genom lagförslagets genomförande skulle uppstå, anser arbetsutskottet, »att en sådan förmånsrätt för inestående löner icke i någon väsentlig mån kan anses inskränka industriens möjligheter att erhålla behöfelig kredit. För såvitt arbetsutskottet kan bedöma, torde ej heller de — relativt räknat — begränsade belopp, vartill de inestående arbetslönerna sammanlagt kunna uppgå, kunna i någon väsentlig mån äventyra den förmånsrätt, som tillkommer innehavare av inteckningar i resp. industriföretag.»

Vidare må i denna sak omförmälas, att arbetsgivarföreningens direktör, häradshövding von Sydow, i ett meddelande i ämnet till lagutskottets ordförande yttrat, bland annat, följande: »Utvägen att låta en del av arbetslönerna inestå i avbidan på bättre tider anlitas under nuvarande kris efter ömsesidig överenskommelse i stor utsträckning bland arbetsgivarna. Inom sågverksindustrien t. ex. torde för närvarande knappast finnas någon arbetsgivare, som betalar lönerna fullt ut. Även inom andra industrier, t. ex. glasindustrien, cementindustrien, stenindustrien m. fl., råda liknande förhållanden, och jag antager, att i den mån krisen blir mera långvarig, man alltmer måste tillgripa den ifrågavarande utvägen för att kunna hålla industrien i gång.» Vidare har häradshövding von Sydow med anledning av ett yttrande, som skulle vara fällt av trävaruexportföreningens ombudsman, uttalat, att innehållandet av löner sker i stor utsträckning inom sågverksförbundet, och det har även kommit till utskottets kännedom, att det är regel, att för närvarande lönerna vid sågverken icke betalas fullt ut. Arbetsgivarföreningens direktör har även i nämnda skrivelse velat konstatera, att frågan om en bättre förmånsrätt för arbetarlöner icke endast har intresse för arbetarna, utan även för arbetsgivarna, i det att »ingående av överenskommelser om innehållandet av arbetslöner underlättas genom en ökad förmånsrätt för dessa.»

På grund av den erfarenhet, som en person sådan som ar-

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken
(Forts.)*

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

betsgivarföreningens direktör givetvis har i hithörande stycken, måste man naturligtvis sätta ett ganska stort förtroende till hans uttalanden i detta hänseende och tillmäta dem vida större betydelse än uttalandena från de enskilda personer, som lagutskottet varit i tillfälle att höra i denna fråga.

Utskottet har vidare tillåtit sig några privata funderingar om, att det blott skulle vara företag med dålig ekonomi, som över huvud taget skulle inlåta sig på överenskommelser med arbetarna om innehållande av löner. Detta utskottets förmenande har redan blivit bemött från statsrådsbänken. Om man tänker särskilt på de industrier, som arbetsgivarföreningens direktör omnämnt såsom exempel på sådana, där dylika överenskommelser ifrågasätts, nämligen glas-, cement- och stenindustrierna, torde man väl kunna säga, att dessa utgöra så stora och ekonomiskt väl placerade industrigrupper, att lagutskottets uttalande, att det endast vore industrier med dålig ekonomi, som huvudsakligen skulle använda sig av ifrågavarande överenskommelser, måste betecknas såsom värdelöst.

Här har vidare även bemötts det tal om ockrande på nöden, kan man säga, som lagutskottet förutsätter, att en del handlande och andra skulle tillåta sig, om betalning för varor skulle få äga rum genom de invisningar, som arbetsgivarna skulle lämna på arbetslönerna. Jag tror för min del, att man icke har någon anledning att förmoda, att ett dylikt ocker skulle ifrågakomma. Dess möjlighet beror också på förhållanden, över vilka arbetarna, såsom är påpekat här förut, kunna ha en viss bestämmanderätt, och det är nog också så, att den konkurrens, som mellan handlandena kommer att förhindra möjliga försök till dylikt ocker. Det finns också på många platser kooperativa handelsföretag, mellan arbetarna själva som ha till syfte, icke att uppskrta utan att söka hjälpa under kristider.

Jag tror, att med hänsyn till allt, som förekommit i detta ärende, man har fullt fog att påstå, att utskottets invändningar äro ohållbara, och att man betydligt velat förstora hela denna fråga, på det håll, där man ej vill ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. För övrigt är jag ganska övertygad om att det icke blir ett anlitande över lag av lönededels innehållande; men jag tror att det kommer att ske i tillräcklig omfattning för att man skall ha fullt grundad anledning att ansluta sig till det föreliggande lagförslaget. Arbetarnes säkerhet för lönen har alltid ansetts böra vara av en alldeles särskilt prima rang. Den utgör ju, kan man säga, en del av själva varan; och en tillfällig utsträckning, som här är frågan om, under brydsamma tider av förmånsrätten för löner, måste därför vara lämplig och överensstämmande med de grundsatser, på vilka man ordnat dessa förmånsrätter uti vår svenska lagstiftning. Och det är i utskottsutlåtandet påpekat av en annan reservant, herr Holmdahl, att man i det fallet redan gått ganska långt, och att man till och med med nuvarande bestämmelser skulle kunna komma ett stycke på väg

gent emot det mål, som här anses böra vinnas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit.

Det är tyvärr i allt fall sannolikt att vi ha att motse tider av arbetslöshet utav en beskaffenhet och ett omfång, som vi knappast nu kunna föreställa oss, även om vi göra aldrig så mycket från statens, kommunernas och enskildas sida för att förekomma denna arbetslöshet och även om vi alltjämt förtrösta på och allvarligt kräva, att vi bliva utom allt aktivt deltagande i den stora värdsstrid, som nu utspelas. Och är det så, att blott ett eller annat tusental arbetare genom en lag som den här ifrågavarande kunna hållas i arbete, föreställer jag mig, att kammarens ledamöter skola vara glada att kunna bidra till ett sådant förhållande, helst när det kan ske, utan att några avsevärda olägenheter därutav kunna uppkomma. Jag är också alldeles övertygad om att kammaren skall ansluta sig till den reservation, som påyrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till lagförslaget, sådant det föreligger i den kungliga propositionen.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har, liksom herr Sven Persson, ej varit närvarande vid betänkandets justering på grund av laga förfall. Emellertid ha vi under debatten i utskottet livligt förordat Kungl. Maj:ts förslag, och det måste betecknas som ett rent förbiseende, att sekreteraren underlåtit att anteckna oss som reservanter, ehuru det borde av vad vi under debatten yttrat framgått, att vi skulle ha reserverat oss. Jag ber sålunda få anmäla, att vi rätteligen här böra stå såsom reservanter i utskottets betänkande.

Vad själva saken angår, är jag väsentligt förekommen av herr Schotte och ber att få instämma i vad han anför. Den huvudsakliga invändningen, som här göres gällande, är den i dylika fall vanliga, nämligen om vådorna för fastighetskrediten. Även under vanliga fredliga förhållanden är ju denna kredit ett fantom, kan man säga, som svävar över en massa praktiska förslag och omöjliggör deras antagande, särskilt när det gäller första kammarens biträdande utav desamma. I detta fall tror jag, som herr Schotte redan utvecklat, detta fantom är mera fantastiskt än vanligt, och man får också här ta i betraktande, att det gäller alldeles exceptionella förhållanden, som det här är fråga om. Och det gäller också att söka vidmakthålla industrier, som annars måste läggas ned, men som möjligen genom en sådan åtgärd som denna skulle kunna bereda arbete åt en mängd arbetare, som annars bleve arbetslösa, och jag föreställer mig, att en sådan lagstiftning för så äventyrliga fall som denna syftar till även kan i längden för fastighetskrediten bliva mera välgörande, genom att den förmår hålla näringslivet vid makt, än att dessa näringsgrenar bleve nedlagda.

Jag ber sålunda, herr talman, att på det livligaste få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! När den kungl. proposition, som nu är föremål för behandling här i kammaren, kom in på lagutskottets bord, och vi togo kännedom om den, var det väl knappast någon av oss, som icke hade den tanken, att propositionen borde bifallas utan vidare resonemang. Men så blev det under diskussionen ifrågasatt att man dock i alla fall borde höra sig för hos representativa industrimän inom olika branscher och möjligen också hos bankmän, för att få lära känna deras uppfattning om denna sak. Ärendet kom att ligga ungefär åtta dagar på lagutskottets bord, och under tiden gjorde vi förfrågningar på olika håll hos framstående industriidkare. Jag skall då be att få nämna, att valet av personer, till vilka hänvändelse gjordes skedde efter förslag av herr Schotte, sålunda icke alls, jag höll på att säga, den förste bäste, utan det var efter överläggning, om vilka man skulle tillspörja, som dessa blevo tillfrågade. Man får väl sålunda anse, att de industriidkare, som vi tillfrågade, ha stadgat anseende såsom kloka, förståndiga och sakkunniga män.

De svar, vi fingo från dem, föranledde den bestämda uppfattningen, att hela detta förslag icke i verkligheten hade den vikt och betydelse för industriens upprätthållande, som man velat tillmäta detsamma. Det hjälps inte, att vi, utskottets majoritet, fått det intrycket, att förslaget kommit fram så att säga litet för hastigt, i förskräckelsen över förhållandena sådana de voro, då krisen först inträdde. Vad som varit bestämmande för lagutskottets majoritet är den bestämda uppfattning att detta lagförslag alldeles icke komme att ha de goda verkningar för industrien, som man trott sig kunna vänta därav, och som nu ha förts fram såsom axiomatiskt givna både från statsrådsbanken och utav de senare talarne här.

Vad som först gjorts till föremål för vår undersökning har varit, om industrien skulle ha något verkligt behov och något verkligt gagn av denna lag. I sådant avseende har både från statsrådsbanken och av herr Schotte åberopats en skrivelse, från industrikommissionens arbetsutskott som varit överlämnad till lagutskottet. Men båda de herrar, som talat härom, ha ej aktat nödigt att angiva hur inledningen till denna skrivelse lyder. Däri säges det: att detta lagförslag »torde böra bedömas från synpunkterna av de förhållanden, som voro rådande omedelbart efter inträdandet av nuvarande kritiska situation». Det är ur den synpunkten arbetsutskottet talar, det har försatt sig tillbaka till de förhållanden, som rådde omedelbart efter det krisen inträdde, och karaktäriserar dessa förhållanden ungefärligen sålunda: Vid denna tidpunkt var det särskilt genom införandet av moratoriet en synnerligen knapp tillgång på pengar, och avsättningen av industrialster hade så gott som avstannat. Möjligheterna att få rörelsekapital voro då begränsade, och utsikterna till en snar förbättring av förhållandena voro skäligen ovissa, och därför blev det då nödvändigt att tänka på den nu

föreslagna anordningen. Sedan den tidpunkten har emellertid — heter det vidare — industriens möjligheter att erhålla driftkapital något förbättrats, exporten delvis ånyo öppnats, och kreditförhållandena i bankerna ordnats med hänsyn till nu uppkomna förhållanden. För egen del vill jag tillägga att om man får döma av de notiser, som kunna läsas i tidningarna, lider det intet tvivel, att den allmänna ekonomiska ställningen numera blivit icke allenast *något* förbättrad utan ganska väsentligt förbättrad.

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)

Det skäl, som arbetsutskottet haft för att i allt fall komma till ett tillstyrkande av förslaget är, som herr Schotte angav, att om krisen blir långvarig och svår, så kan möjligen ett partiellt innehållande av arbetslöner vara av vikt för vissa industrislag eller vissa industriella verk; och så följa i skrivelsen de anmärkningar i övrigt herr Schotte redogjort för. Jag har velat redogöra för denna skrivelse, så att herrarna själva skola kunna bedöma dess bevisningskraft i fråga om behovet av den föreslagna lagändringen.

Våra konferenser ha emellertid givit till resultat, att något mera allmänt behov för industrien utav den föreslagna lagen ej förefinnes. Vi ha talat först vid en representant för *textilindustrien*, och jag kan nämna, att han är medlem av den statens industrikommission, vars arbetsutskott har avlåtit förut omnämda skrivelse. Han säger, att textilindustrien har intet behov, intet intresse av denna lag. Inom denna industri arbetas för närvarande på halv tid, men alldeles icke till följd av brist på rörelsekapital utan av helt andra orsaker. Jag minns icke fullt säkert, men jag tror, att han uppgav, att det var svårigheter med råmaterial och dylikt som vållade denna arbetsminskning. Men om ett industriellt arbete pågår med halv arbetstid, är det alldeles klart, att några arbetslöner ej kunna innehållas, ty det som då förtjänas är det allra minsta arbetarna behöva för att kunna draga sig fram. Sålunda har utskottet haft anledning antaga, att för *denna* industri har lagen ej någon betydelse.

Vidare ha vi talat vid en representant för *järnverksindustrien*. Han är också medlem av industrikommissionen. Han säger, att inte heller järnverksindustrien enligt hans uppfattning har något behov av denna lag. Den industrien behöver ej kredit på arbetslönerna. Vad den kan tillverka det tillverkas alldeles oberoende av om denna lag finnes eller ej. De inskränkningar i driften, som där måste göras, bero på helt andra förhållanden. Jag skall genast komma till dem.

Så ha vi talat vid en annan representant för järnindustrien, chefen för ett av våra större järnverk, särskilt tillkallad på herr Schottes begäran. Han säger likaså, att järnverksindustrien ej behöver denna lag. Vissa inskränkningar i driften ha skett och måste ske, men de bero därpå, att det under nuvarande förhållanden icke går att fabricera sådana varor, som äro så att säga fullständigt manufakturerade, d. v. s. som utgöra själv-

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsvalken.

(Forts.)

ständiga och fullfärdiga industriprodukter. Det går inte att tillverka sådana i obegränsad myckenhet och lagra dem, därför att kunderna ofta ha särskilda önskingar med avseende å deras beskaffenhet, så att det mycket väl kan hända, att en oväsentlig detalj hos en sådan vara eller det förhållande, att den i ett eller annat avseende ej är precis sådan som kunden vill ha den, kan föranleda att ett stort lager kan få ligga osålt, eller, om det över huvud taget kan säljas, måste slumpas bort för vrakpris. Därför vågar man icke inom den industrien göra varor färdiga i större omfattning. Vad som kan drivas inom järnverksindustrien och även där drives är fabrikationen av halvfabrikat och råmaterialier, som sedan skola undergå ytterligare bearbetning. Den driften kommer att hållas i gång vare sig denna lag förefinnes eller ej. Således ha vi från en andra representant för järnverksindustrien samma uttalande om att denna lag icke är av något behov påkallad.

Från *sågverksindustrien* skulle man väl vänta sig att få höra något annat, eftersom det faktiskt är så, att där ganska allmänt innehålls en avsevärd del av arbetslönerna. Men vänder man sig då till en av de mest sakkunniga män, som torde kunna uppletas inom denna industri, nämligen Svenska trävaruexportföreningens ombudsman och frågar honom om hans åsikt, så kommer han med samma svar som de andra: Vi ha intet behov av denna lag; intet behov att för trävaruindustriens räkning anlita innehållna arbetslöner såsom driftkapital. Men, frågar man, varför innehållas då lönerna? Jo, säger han, det beror på en helt annan omständighet, den nämligen, att inom sågverksindustrien måste man räkna med att fram på vintern nödgas minska driften, kanske att helt inställa densamma, beroende på för stora hopade lager och bristande möjlighet till export. Därför har man velat ordna det så, att arbetarna vid dylik arbetsinställelse skola ha en sparad penning att tillgå. Av *det skälet* har sagda åtgärd vidtagits inom sågverksindustrien. Om det är lämpligt, nödigt eller nyttigt att anordna ett dylikt förmynderskap, skall jag icke tillåta mig att bedöma. Vad som nu är av vikt och betydelse och som bör konstateras, det är, att enligt de uppgifter vi fått från sågverksindustrien, har denna lag icke någon betydelse för hur länge driften inom sågverksindustrien kan hållas i gång.

Längre ha vi icke kunnat komma i våra undersökningar inom utskottet, men just i går fick jag i tidskriften *Industria* se rapporter från *cementindustrien*, som synas mig i detta sammanhang vara ganska belysande. Där arbetas, säges det, delvis för halv maskin och man räknar på att fram på vintern nödgas ytterligare inskränka driften eller helt stoppa densamma. Men varför? Jo, av brist på juteväv, som användes till säckar och emballage, och vidare på grund av stängd export till utlandet och en konsumtion inom landet som för närvarande icke utgör mer än hälften av den vanliga, varav givetvis följer, att

industrien icke kan fortgå med oförminskad drift och hoppa lager på lager av sina varor.

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

Från intet av de håll dit vi vänt oss ha vi lyckats få något uttalande om att sådant innehållande av arbetslöner, som ifrågasättes, skulle på något avsevärt sätt främja industriens hållande i gång.

Så ha vi vidare frågat: finnes det dock icke några fall, då man kan tänka sig att lagen skulle vara till nytta? Jo möjligen, har man sagt, i fråga om ett eller annat ekonomiskt svagare företag, som i allt fall arbetar under synnerligen ansträngd kredit. För ett sådant skulle man kunna tänka sig, att det ökade driftkapital, som kan uppkomma genom arbetslönernas delvisa innehållande, skulle kunna ha den betydelsen, att företaget kunde hålla driften i gång något längre än eljest. Herr Schotte sade, att i sådana fall skulle arbetarna icke gå in på någon överenskommelse, och är det så, då vore hjälpen för ett dylikt företag ingen. Men även om en överenskommelse om kredit på arbetslönen komme till stånd, så har man att räkna med ettdera av två alternativ. *Antingen* är den del av arbetslönerna, som hålles inne, ganska ringa, och då har det ringa driftkapital, som företaget på dylikt sätt får, icke någon betydelse för den tid industrien kan hållas uppe. *Eller* också äro arbetslönerna mera avsevärda belopp så att de kunna ha betydelse såsom ökande driftkapitalet. Men då inträffar, att de andra kreditgivarne nödgas se sig före så, att deras rätt icke blir tillbakasatt eller äventyras. Ett sådant arrangement, som denna lag avser att åstadkomma, kan för ett dylikt fall utgöra en direkt fara, i det att ett dylikt svagare företag kan bli utsatt för åtgärder från andra kreditgivare som kunna leda till att driften måste stoppas eller åtminstone minskas.

Hur man vänder denna sak, kan man icke få fram något verkligt, mera allmänt behov, som skulle kunna motivera en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta. *Antingen* är den obehövlig eller också blir den ineffektiv. Men, säger man, kan man icke gå med på den i alla fall, ty det vore ju möjligt, att lagen skulle kunna hjälpa på något håll? Kan den icke gagna, må den väl åtminstone icke skada, säger man. Därmed kommer man in på en annan sida av saken. Det är verkligen så, att man kan icke komma ifrån, att denna lag dock kan skada. Den har sina betänkliga biverkningar, som sannerligen icke få förbises. Det går icke att anlita denna väg experimentvis så att säga. Kan man icke med visshet förutse, att verkningarna skola vara till effektivt gagn, gör man klokt i att låta saken vara.

Den väsentligaste betänkligheten är, såsom förut sagts, den menliga inverkan förslaget kan ha på fastighetskrediten. Man har sökt förringa denna verkan, och visserligen kan medges, att man möjligen skulle kunna släppa den betänkligheten, om

Om tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken. lagen i övrigt vore starkt motiverad. Och det kan jag säga, att vore jag för min del övertygad om att lagen skulle ha någon avsevärd inverkan på industriens hållande i gång, skulle jag sannerligen icke rygga tillbaka för de nämnda betänkligheterna. Men därom ha vi icke fått något övertygande besked, och då har man att se till vad lagen betyder för fastighetskrediten.

(Forts.)

Det har redan förut sagts, att de lönefordringar, som skola skyddas genom den nu ifrågasatta förmånsrätten, gå före inteckningar. Det är därför väsentligen inteckningskrediten som är i fara. Det kan påvisas — vi hörde det inom lagutskottet — hur t. ex. inom byggnadsindustrien kan inträffa, att en byggmästare, som äger *en* fastighet, fullbyggd, färdig och uthyrd och naturligtvis intecknad så högt som möjligt, och som bygger på *en annan* fastighet, kan genom en överenskommelse med de arbetare, som uppföra den nya fastigheten, åstadkomma om en krasch inträffar, att inteckningar i den första fastigheten, som icke ha något med den senare att göra, gå väsentligen miste om sin rätt.

Men även om man ej tillmäter det nu sagda allt för stor betydelse, så är det väsentligen dock lagens inflytande på den utländska fastighetskrediten. Detta är icke alls — det vill jag säga — vår egen uppfinning, utan det har påpekats för oss av den verkligt framstående och allmänt erkände, förfarne bankman, som vi konfererat med i utskottet. Han ansåg, att det icke kunde undvikas, att en sådan lagstiftning som den nu föreslagna kunde utnyttjas i utlandet så att den måste väcka misstro mot den svenska fastighetskrediten. Även om man kunde reducera lagens verkningar till ett minimum och även om man kunde lyckas bibringa långivare i utlandet den uppfattningen, att vad det nu gäller icke betyder så synnerligen mycket, så står alltid den invändningen kvar, som icke kan frånkommas: ja så, ni gör så i dag, vad gör ni då i morgon, kanske lagstiftas då om en förmånsrätt som gör mycket väsentligare skär i säkerheten än den nuvarande gör.

De speciella betänkligheter mot denna förmånsrätt som i övrigt uttalats inom lagrådet, skall jag icke uppehålla mig vid. Dem kunna de av herrarna, som så önska, själva studera.

När vi sålunda inom utskottet vägt skälen för och mot, när vi icke fått något som helst vitsord om, att denna lag verkligen är behöfvig eller bringar någon nämnvärd hjälp för industrien, men å andra sidan fått uttalanden om att den kan vara farlig för vår utländska kredit, då tycker jag, att det är ganska naturligt, att utskottet kommit till det slut, som dess betänkande utvisar. På dessa grunder, vilka, såvitt jag kan förstå, hittills icke blivit på något sätt vederlagda av de anföranden vi förut hört, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att närvara i lagutskottet, då detta utlåtande justerades, men om jag hade varit det, skulle jag, såsom min partikamrat, herr Lindhagen framhållit, obetingat reserverat mig för Kungl. Maj:ts förslag. Jag skulle gjort det därför, att jag såväl från början som under ärendets gång blivit allt mera övertygad om lagens välbetänkthet, blivit allt mera övertygad om att denna lag kan i rätt stor utsträckning komma till att gagna vårt svenska näringsliv såväl som framför allt arbetarne.

Den föregående ärade talaren sade, att det icke inom utskottet förebragts några som helst bärande skäl för att denna lag skulle tjäna något till. Jag skall icke upprepa de skäl, som anförts av herr statsrådet och herr Schotte och icke heller skall jag upprepa de skäl, som anförts i Kungl. Maj:ts proposition, vilka enligt min mening böra vara för var och en som är aldrig så litet insatt i näringslivet bärande och övertygande nog. Men jag ber att få nämna, att vid sidan om de andra uttalandena har från arbetsgivareföreningens ordförande Hjalmar von Sydow i bestämda positiva ordalag uttalats, att denna lag skulle, om den bleve genomförd, vara till nytta och gagn för näringslivet och han har därjämte sagt, om jag icke missuppfattat hans skrivelse, att åtskilligt av det som uttalats från andra håll icke vore med verkligheten överensstämmande.

Jag ber därjämte få erinra om, att en sammankomst av parter, såväl arbetare- som arbetsgivarerepresentanter och som följaktligen hava haft väl reda på förhållandena, uttalat sig för behövligheten av en sådan lag, vilket uttalande regeringen ansett vara väl befogat.

Det är nu icke heller så riktigt beställt med vad som här angivits angående uttalandet av den bankman, som hördes inom utskottet. Denne bankman — jag ber att få nämna, att det är en bankdirektör, som i första hand är intresserad för fastighetskrediten, därigenom att han är direktör för ett stort bankinstitut, som mycket sysslar med att utgiva fastighetslån — förklarade dock på särskild förfrågan, att den inhemska fastighetskrediten enligt hans förmenande icke komme att skadas genom antagandet av denna lag; utan hans farhågor gällde, att fastighetskrediten som sådan skulle gå ned i anseende i utlandet och eventuellt verka på det sättet, att Allmänna hypoteksbankens obligationer möjligen ej skulle få det kursvärde, som man skulle önska, att de hade och som de för närvarande ha. På den punkten, nämligen i vad gäller den svenska fastighetskreditens anseende i utlandet var det som han hade betänkligheter, under det han i övrigt just icke hade några sådana, men jag ber emellertid att få nämna, att han antog, att lagen icke skulle komma att gagna så värst mycket. Ej heller sade de övriga representanterna, såvitt jag kunde förstå deras uttalanden, att lagen skulle skada, utan de uttryckte sina tvivelsmål om att den skulle gagna, och särskilt den representant, som uttalade sig för verkstadsindustrien, direktören för Sandviken för övrigt, trodde att för det industriområde han representerar, denna lag vore obehöfelig.

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

Men gent emot detta stå en hel del positiva uttalanden för att lagen skulle gagna. Jag kan heller icke hjälpa, att jag i valet mellan att tro på auktoriteterna, särskilt i vad gäller fastighetskreditens skadande eller icke skadande eller i vad gäller lagens behövlighet för industrien eller icke, är mera böjd för att tro på vad regeringsmedlemmar sådana som herrar Wallenberg, Vennersten, Broström, von Sydow m. fl. säga, än vad jag är böjd för att tro på vad lagutskottets ärade ordförande och lagutskottets majoritets medlemmar säga i detta fall.

Innerst innebär ju saken, att här är fråga om en provisorisk lag. Det är särskilda, tillfälliga krisförhållanden som motivera fram denna lag, och här gäller det att välja mellan å ena sidan: skall man genom att giva arbetarne garantier för att de under alla förhållanden skola utfå sina arbetslöner, även om dessa delvis få stå inne, möjliggöra för industrien att i så stor utsträckning, som det kan låta sig göra, fortsätta sin verksamhet eller å den andra: skall man taga mera hänsyn till det andra intresset, som är ett rent storkapitalistiskt intresse, eller om jag så får uttrycka mig ett rent inteckningsinnehavareintresse. Under sådana förhållanden är det ju självfallet, att då jag kan gagna arbetarne genom att bifalla förslaget och då jag kan gagna industrien genom att bifalla förslaget utan att därför i avsevärd mån skada förslaget eller åstadkomma någon fara för det andra intresset, då är mitt val ganska givet: jag måste yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Nu anförde den föregående ärade talaren, att från cementindustrien har anförts, att den möjligen icke kan fortsätta arbetet längre fram beroende på brist på säckar och andra materialier. Ja, mina herrar, det var sagt i en offentlig publikation, i offentliga artiklar. Tror någon verkligen, att cementarbetsgivarne eller arbetsgivarne inom någon annan bransch skulle säga i en offentlig tidningsartikel: vi kunna icke för någon tid fortsätta vår verksamhet av brist på pengar. Det akta de sig visligen för. Det vore verkligen icke så klokt gjort av en arbetsgivare eller en arbetsgivaregrupp att säga på det sättet. Det har man icke rätt att förvänta, att han skall säga, även om det vore så som det mycket väl kan vara, att det vore brist på tillgängligt kapital som gjorde, att driften måste avstanna. Man får därför icke tillmäta det uttalandet alltför stort vitsord.

Utan att upprepa vad föregående talare ha sagt, kan jag dock icke underlåta att framföra en liten synpunkt till. Lagutskottet har tydligen haft rätt svårt att motivera fram sitt avslagsyrkande. Det har därvid måst anföras sådana skäl som att lagens antagande skulle kunna anses befordra och i många fall föranleda ett fortsättande av den produktiva verksamheten under längre tid än som kan anses förenligt med sunda ekonomiska principer. Jag tror icke, att lagutskottet eller andra kammaren eller riksdagen i detta sammanhang behöver vara bekymrad för den saken, ty det lära nog de, som äro kreditgivare till industriidkarna, draga försorg om att, därest det skulle vara så, att någon industriidkare skulle ge sig ut på även-

tyrligheter, stoppa trafiken, innan det är någon fara för handeln, att sunda ekonomiska principer komma att åsidosättas.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.*

(Forts.)

I avseende å tillverkning på lager anförde den föregående talaren, att inom den industri, som den sakkunnige industrimannen hade yttrat sig om, kunde man icke tillverka på lager. Det må vara sant, men han sade, att halvfabrikat och råvaror kan man tillverka på lager. Inom många andra industrier, exempelvis cementindustrien och glasindustrien, är det så, att man där kan utan risk tillverka varor på lager, därför att dessa varor komma icke att påverkas av stilförändringar eller ändring av fabrikatets form och kvalitet, utan det är blott bristande avsättningsmöjligheter som för närvarande göra det svårt att sälja dessa varor, men vilka varor äro kuranta även om de ligga kortare eller längre tid.

Vidare uttalas i utskottets betänkande, att en dylik bestämmelse icke är ägnad att bereda arbetarna den förmån, som därmed otvivelaktigt åsyftats. »Det lär nämligen vara antagligt», heter det. »att de fordringsbevis, som utfärdas till arbetarna, i regel ej kunna av dessa användas såsom betalningsmedel med mindre rabatt därå medges, vilket åter kan föranleda därtill, att arbetarna bliva utsatta för uppskörtning från mindre nogräknade handlande och andra, med vilka de träda i affärsförbindelse». Jag tycker, att lagutskottets majoritet varit litet oförsiktig här, ty den har rent av förutsatt, att handlande och andra, som leverera varor, skulle lägga an på att skinna arbetarna på deras egendom i sådana fall, då de icke kunna betala med kontanta penningar. Jag vågar nu icke utslunga eller insinuera något dylikt mot handlandekåren, men om det i undantagsfall skulle förekomma försök därtill, så får man komma ihåg, att arbetarna numera i allmänhet hava möjlighet att komma tillsammans inom sina föreningar och diskutera, överlägga och besluta om förhållandena, och att de ha möjlighet till att genom egna verksamhetsgrenar, kooperativa företag, som för övrigt herr Schotte framhållit, åstadkomma en garanti mot uppskörtande, som i undantagsfall skulle kunna tänkas förekomma. Jag föreställer mig, att om en arbetsgivare icke kan betala med penningar, han för att kunna driva sin verksamhet gärna utgiver anvisningar, och dessa anvisningar för arbetslön äro prima papper med förmånsrätt före inteckning i fastighet, lager o. s. v. Då skulle dessa anvisningar mycket väl kunna gå att likvidera hyra med i de fall då fastighetsägaren, husägaren, husvärden, icke vore i behov av kontanter, och jag tror fullväl, att husägarna i allmänhet skola vara mycket villiga att mottaga dessa anvisningar i stället för kontant likvid hellre än att icke få någonting alls. Allt talar för behovet, ja, om det stramar åt ytterligare, rent av nödvändigheten av ett bifall till detta förslag, och det förundrar mig verkligen, att representanter för det parti, som alltid vill framhålla sig vara näringarnas parti och främjare av det svenska näringslivet över huvud, under den tid som nu är och kan komma under dessa kristider, vill yrka avslag på ett lagförslag, som uppenbarligen avser att åstadkomma det bästa möjliga, som under förhandenvarande omständigheter kan åstadkommas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)

Herr Schotte: Herr talman! Jag ber bara att få göra ett par repliker till lagutskottets ärade ordförande. Det är sant, att han visade mig den älskvardheten att fråga mig om personer, som lämpligen skulle kunna höras inom lagutskottet rörande ifrågavarande kungl. proposition, och att jag därvidlag nämnt namn på personer, som sedermera lämnat upplysningar i lagutskottet. Att dessa därvid väsentligen ställt sig på herr Peterssens i Lidingö villastad ståndpunkt, visar väl åtminstone min opartiskhet i rådet. Jag har ingalunda sagt, att icke de av lagutskottet tillkallade äro erfarna och förståndiga män; men vad jag sagt är, att jag icke anser dem tillräckligt representativa för Sveriges industri. Låt vara, att de t. ex. i avseende å järnbruks- och sågverksindustrien, väl representera dessa stora industrigrenar, men det finnes en hel mängd andra industrier, för vilka icke några representanter blivit hörda inför lagutskottet, och till följd därav har jag uttalat och vidhåller, att man icke kan anse, att lagutskottet i tillräcklig omfattning hört sig för, för att, gent emot vad man fått veta från andra håll, kunna påstå, att den svenska industrien samfällt eller i mycket övervägande grad skulle anse, att icke något behov eller någon nytta av en lagstiftning i nu förevarande syfte skulle förefinnas.

Lagutskottets ordförande citerade också en tidigare del av det utlåtande ifrån statens industrikommissions arbetsutskott, som jag återopade i mitt första anförande och beträffande den senare delen av utlåtandet citerade, men lagutskottets ordförande stannade i sitt citat på det för hans uppfattning gynnsamma stället. Han läste så upp följande yttrande: »Sedan denna tidpunkt hava industriens möjligheter att erhålla driftkapital något förbättrats, sedan exporten delvis ånyo öppnats och kreditförhållandena i bankerna ordnats med hänsyn till de nu uppkomna förhållandena.» Men den därpå följande punkten, som han ej läste upp såsom icke kanske så passande för hans uppfattning, lyder så: »Å andra sidan är avsättning för en stor del av industrien fortfarande inskränkt, varigenom dess lagerbestånd med åtföljande kreditbehov är i jämn stegring. Ovissheten huru länge nuvarande lättade importmöjligheter för råvaror kan väntas fortfara, gör också att man söker säkerställa sitt råvarubehov för viss längre tid framåt för att kunna så länge som möjligt hava material för sin drift, vilket likaledes har till följd ökat kapitalbehov.» Det är nog icke så mycket värt med den reservation, som industrikommissionen gjort beträffande de nu förbättrade förhållanden på industrimarknaden, som herr Petersson i Lidingö villastad velat antaga.

Den föregående ärade talaren har redan svarat på vad lagutskottets ordförande anförde om, att man ej från något håll skulle fått bestyrkt, att det nu föreliggande förslaget skulle främja industrien. Det kanske var sant med avseende å de inom lagutskottet hörda representanternas industrier, men vi

ha andra uttalanden som tyda på, att industrien i stort sett har ett verkligt intresse för den anordning, som föreliggande lagförslag skulle främja, även om dessa vittnesbörd ej muntligen fått göra sig gällande inför lagutskottet. Jag vågar för min del icke bestrida, att något yttrande kunde ha fällts av de i lagutskottet tillkallade experterna, gående ut på, att föreliggande förslag blott skulle gagna de ekonomiskt svaga företagen, men jag kan för min del icke minnas det, och jag är böjd att tro, att det väsentligen varit inom lagutskottets egna medlemmar, som de funderingar i detta fall kommit till uttryck, som lagutskottet upptagit och som dess ordförande trott uttalade av de tillkallade rådgivarna. I allt fall voro nämnda farhågor en sak, som redan från början upptogs med synnerlig smaklighet inom lagutskottets majoritet, då den invändningen mot förslaget gjordes av en ledamot i utskottet.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Det är naturligtvis lätt i en fråga som denna att hopa skäl på skäl för avslag och hopa bekymmer på bekymmer. Alla medge att åtskilliga invändningar alltid kunna göras mot en utsträckning av förmånsrätterna och mot en provisorisk lag, och de bekymren och invändningarna bli större, när man ej vill och ej är intresserad för den sak, varom fråga är. Och när man ytterligare tillgriper sådana skäl som här anförts av utskottets ärade ordförande eller att våra utländska kreditgivare skulle säga: Ja, när de i Sverige göra så den här gången, vad skola de icke kunna göra en annan gång — ja, då kan man bevisa snart sagt vad som hälst.

Jag vidhåller mitt yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

• Herr Herlitz: Herr talman, mina herrar! Då jag första gången läste den kungliga propositionen i den nu föreliggande frågan, väckte den samma känslor hos mig, som nyss av lagutskottets ordförande skildrades från utskottet. Jag sade till mig själv, att denna proposition måste vi om möjligt bifalla. Men sedan jag nu haft tillfälle att närmare sätta mig in i frågan, beklagar jag mycket, att jag nödgas rösta emot den kungliga propositionen.

Det har sagts, att här är endast fråga om en tillfällig åtgärd under exceptionella förhållanden; men jag vet icke om den, som säger det, verkligen kan garantera, att åtgärden blir så tillfällig som den nu ser ut, så att den skulle komma att avse endast tiden till ett par månader in på nästa år. Det ser nog ut som om, när den tiden kommer, man skulle behöva att utsträcka den åtgärden väsentligt längre. Men det är i alla fall icke det viktigaste.

Man har sagt, att stora olägenheter kunna väntas uppstå av den ifrågasatta lagstiftningen; och det är möjligt, att så är förhållandet, om man räknar storleken efter det antal kronor, som kunna gå förlorade för andra rättsägare än arbetare. Det

Om tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken. är emellertid mycket möjligt, att det icke rör sig om miljoner, för mig ter det sig som en stor olägenhet, om staten gör orätt mot dem, som i förlitande på fastheten i statens lagstiftning hava nedlagt sina penningar i en fastighet. Det har yttrats från statsrådsbänken, och även eljest i diskussionen, att det vore mycket tänkbart, att en lagstiftning sådan som den nu föreslagna skulle, långt ifrån att skada fastighetskrediten, tvärtom kunna vara den till nytta, då därigenom skulle kunna undvikas inställandet av näringars drift och därav följande tvångsrealisationer.

(Forts.)

Detta visar, att man vid sitt resonnemang, såsom helt naturligt är för resten, tydligtvis tänker på det förhållandet, att den förmånsrätt, som man här tillskapar, skall komma i kollision endast med sådana fordringsägare, som hava lämnat kredit just åt de affärsföretag, varom fråga är, och för vilka arbetslönen utgår. Jag skall med anledning därav be att få något närmare utveckla ett förhållande, som lagutskottets ordförande endast mera i förbigående berörde, nämligen det, att det ingalunda behöver utfalla så, att fordran för arbetslöner kommer att utgå före inteckning i det affärsföretag, som det är fråga om. Förmånsrätten kan med sin skadliga verkan drabba helt andra rättsägare än dem, som inlåtit sig i affärer med näringsidkaren.

Jag skall be att här få framkasta ett exempel, om vilket jag visserligen förmodar att en och annan, kanske många, komma att säga, att det där är ju alldeles löjligt hopkonstruerat; men jag ber att få försäkra, att det är taget direkt ur det praktiska stockholmska affärslivet, sådant som det har tett sig vid föregående huskriser här i staden. Alltså, vi tänka oss, att en byggmästare bygger ett medelstort hus. Han betalar hälften av arbetslönerna, och den andra hälften låter han stå inne. Antag, att arbetslönerna gå upp till 200 kronor om dagen — det är icke någonting orimligt att förutsätta — han ådrar sig således en skuld till sina arbetare av 100 kronor om dagen; och under en tid av 7 månader, som det här är fråga om, springer den skulden lätt upp till 10- å 15,000 kronor. Så lider det mot slutet av den tiden, och hans affärer bli ohållbara. Då söker han att, som det heter, få »sälja» sitt hus; och han säljer det på det viset, att han tar i likvid ungefär vad han kan få. Bland annat får han i likvid en fastighet på landet. — Så gör han konkurs. Då är situationen den, att han möjligen äger ett litet lösörebo, möjligen också inte; och så äger han denna fastighet på landet. I den fastigheten på landet har emellertid en liten kapitalist insatt hela sitt kapital, 10,000 kronor. Men arbetslönerna gå ut med förmånsrätt framför dessa inteckningar, och den lille kapitalisten får ingenting.

Jag har nu med flit valt ett exempel, där det gäller en liten kapitalist; ty små kapitalister äro ju icke så illa sedda! Det kan med större belopp träffa även storkapitalister, rika bolag, rika kassor, som det brukar heta, rika kassor, som dock nu för

tiden i mycket stor utsträckning — såsom sparkassor, livränteanstalter o. s. v. — förvalta deras medel, som icke ens kunna räknas till småkapitalisterna. Felet, menar jag, med denna lagstiftning är det, att man icke vet, var förlusten drabbar. Man vet, att en förlust kan uppstå, men man vet icke, var den kan komma att träffa, och är sålunda fullständigt ur stånd att undersöka, huruvida den som drabbas av förlusten har rygg att bära den eller icke.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Jag finner det för min del helt naturligt, att när man nu skulle vilja försöka att ordna denna sak så, att arbetarna skulle kunna med någorlunda trygghet låta en del av sina arbetslöner innestå, man går ut ifrån, att det vore högst upprörande, om följden därav skulle bli, att arbetarna ginge förlustiga om sina surt förvärvade pengar; men det förefaller mig icke vara rätt handlat av staten, när staten vill inskrida till upphjälpande av näringslivet, att kasta ifrån sig den ekonomiska följden härav, utan att veta, vem som skall bära den, eller huruvida den, som drabbas av förlusten, också kan bära den. Men om nu detta förslag skulle falla — jag vet icke, hur utgången blivit i medkammaren — vore det då icke tänkbart, att staten skulle kunna inskrida på något annat sätt? Skulle man icke kunna tänka sig, att staten direkt garanterade arbetslönerna mot någon avgift, som näringsidkarna finge vidkännas. Då toge staten, som sig borde, risken på sig själv; och jag inbillar mig, åtminstone om det är sant, som det här antytts, att det här icke alls är fråga om några riskabla affärer, att statens risk skulle vara mycket ringa. Det borde, om icke tiden är för knapp, kunna utfinnas någon utväg att ordna det på det sättet — om denna lag icke går igenom.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag vill ingalunda påstå, att de av lagutskottets majoritet och nu senast av herr Herlitz framställda betänkligheterna mot detta lagförslag, teoretiskt sett, sakna allt berättigande. Utan tvivel kan man tänka sig fall, då, i händelse den här lagen antages, beloppet av arbetarnas förmänsberättigade innestående fordringar är så stort och värdet av gäldenärens löseegendom så obetydligt, att för täckande av arbetarnas fordringar måste tillgripas gäldenärens fastighet, även kanske en fastighet som icke varit använd för hans affär, och att så till vida in-teckningshavare kunna komma att lida förfång. Om den saken, mina herrar, råder icke tvist härvidlag. De eventualiteter, som herr Herlitz påpekade, kunna mycket väl inträffa, och jag vill för min del gärna medgiva, att det är mycket sorgligt att under sådana förhållanden en del småkapitalister kunna komma att lida förlust, likasom jag är övertygad om att herr Herlitz medger, att det skulle vara mycket sorgligt, i fall en del arbetare, som hava en del av sin arbetslön innestående hos en arbetsgivare, skulle komma att lida förlust vid arbetsgivarens inträffade konkurs, därest de icke kunna få ut sina arbetslöner. Jag antar, att vi alla äro överens om att det alltid är sorg-

Om tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken.

(Forts.)

ligt, när en person, som har en fordran hos en insolvent gäldenär, går miste om en större eller mindre del av sitt tillgodohavande.

Nu kan man även säga, att i händelse inteckningshavare i ett sådant tänkt fall skulle komma att lida förlust, detta skulle menligt inverka på fastighetskrediten. Även det resonemanget är teoretiskt riktigt. Men jag vågar påstå, att såväl lagutskottet som den siste ärade talaren betydligt överdrivit betydelsen av denna fara för fastighetskrediten. Man kan nog ganska lugnt utgå ifrån, att i de allra flesta fall kommer förlust för inteckningshavare till följd av denna lag — i fall den antages — icke att inträffa, i synnerhet som ju, enligt vad statsrådet Stenberg och andra talare påpekat, arbetarnas förmansrätt i första hand skall göras gällande i gäldenärens lösa egendom och man väl får antaga, att gäldenären i regel har lösegendom till så stort värde, att icke fastigheten skall behöva anlitas.

I detta avseende yttrade lagutskottets ärade ordförande ett ord, som jag icke kan underlåta att här bemöta. Han sade, att faran ligger däri, att utländska penningmän, vilkas omdöme bestämmer fastighetskrediten, skola säga: »den här lagen stiftas i dag; vad ämna ni göra i morgon!» — Detta är ett resonemang, som man mycket ofta stöter på vid diskussioner om lagförslag: den ifrågasatta lagen går väl an, men konsekvensen! »Konsekvensen kommer att fordra», säges det, »att man går vidare på denna farliga väg». — Det kan mot det resonemanget invändas, att om jag företager mig att promenera till Karlberg, så behöver jag icke för konsekvensens skull ovillkorligen fortsätta till Nordpolen. Jag kan stanna vid Karlberg och vill icke gå längre. Om vi skulle fortsätta på den farliga väg vi nu vilja beträda, och lagstifta vidare i samma riktning, då må de ärade opponenter framställa sina betänkligheter mot den farliga *fortsättningen*, men icke mot det förslag, som nu faktiskt föreligger.

Vad den påstådda farligheten beträffar, ber jag för övrigt att få fästa uppmärksamheten på en sak. Dessa betänkligheter ifrån fastighetskreditens synpunkt, som här äro så starkt framhållna i dag, de hava också till fullo stått klara för lagrådet; och lagrådet må vi väl icke misstänka för att vilja underskatta hänsynen till kreditväsendet. Men icke desto mindre har lagrådets majoritet förklarat, att dessa farhågor icke äro av den betydelse, att man därför bör avslå förslaget, i synnerhet som lagen ju icke skulle äga giltighet annat än för en kortare tid.

En annan meningsskiljaktighet, som råder mellan lagutskottet och oss reservanter, är den, att lagutskottet anser, att lagändringen icke skulle hava någon betydelse för industrien, medan reservanterna mena, att ändringen skulle hava sådan betydelse. Lagutskottet har åberopat uttalanden av en del enskilda industridkare, vilka av lagutskottets ordförande fått det betyget att de äro kloka och förståndiga män. Det vill jag icke bestrida, men jag vågar hålla före, att de auktoriteter, som vi å vår sida åberopat icke allenast äro kloka och förståndiga, utan även haft tillfälle att vinna en vidare överblick över hela industriens tillstånd, än de av lagutskottet åberopade auktoriteter haft. Nu säger lagutskottets ordförande: något *allmänt* behov

torde likväl icke industrien hava av en sådan lag. Nej, det är mycket möjligt, och jag vill icke påstå det, men jag vill påstå, att det är styrkt att *på många håll* finnes det ett behov av en sådan lagstiftning, och det skälet torde vara tillräckligt för att motivera förslaget. Så säger lagutskottets ordförande, att en del industrier icke hava svårigheter att få arbetare men lida av brist på råmaterial. Medgives, men det utesluter icke, att det finnes andra industrier, för vilka just den svårigheten existerar, som man vill avhjälpa med detta lagförslag.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Jag tror således, mina herrar, att på många håll föreligger ett verkligt behov av denna lag samt att de faror och svårigheter särskilt för fastighetskrediten, som här å motsidan åberopats, icke böra skrämma andra kammaren, då både lagrådet och industrikommissionen och arbetsgivareföreningens ombudsman och sist, men icke sämst, de erfarna och med kreditens behov väl förtroagna män, som sitta i vår nuvarande regering, funnit dem icke vara av den betydelse, att de böra utgöra ett hinder för lagens antagande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman: Jag hör, att första kammaren nu har bifallit lagutskottets hemställan. Under sådana förhållanden kan det ju synas onödigt att tala så mycket om lagutskottets utlåtande vid detta tillfälle. Detta vill jag icke förneka, men å andra sidan kan jag icke underlåta att uttala den meningen, att lagrådet kanske icke tagit hänsyn till, huruvida denna lag är av nöden påkallad eller huruvida industrien eller arbetarna hava något behov av densamma. Lagutskottets ordförande har redan, synes det mig, alldeles klart givit sin mening tillkänna i detta avseende i det åberopade uttalandet från flera industriområden. Jag arbetar i en ganska mångsidig industri, både järnindustri och juteindustri m. m., och jag får säga, att jag har den uppfattningen, att denna lag är absolut överflödig; och är en lag icke av behövet påkallad, så bör naturligtvis en anslutning till densamma icke finna kammarens bifall. Jag skulle vilja säga, att det naturligtvis finnes sådana industrigrenar och hantverksområden, där man möjligen skulle kunna tillåta sig att taga arbetarnas avlöning i anspråk för sin drift. Men i varje industriföretag finnes det i alla fall en mängd andra faktorer, som äro av sådan betydelse, att arbetslönerna i jämförelse med dem synas ringa. Behöver en industriidkare kredit, så får han söka skaffa sig den på annat sätt än genom att innehålla arbetslönerna. Skulle denna lag antagas, skulle följden bliva den, att oaktat lagen blir provisorisk, man dock i allmänhet finge lust och smak för att hålla inne arbetarnas löner. Jag tror, mina herrar, att industrien skulle bäst gagnas av att riksdagen nu avsloge Kungl. Maj:ts förslag och bifölle utskottets hemställan, ty industriidkarna och hantverkarna böra vänja sig vid att arbetarna skola hava ut sina löner. Där detta icke sker, beror det icke på industriidkarnas oförmåga att skaffa pengar utan på omöjligheten att utfå betalningsmedel, som inträffade, när bankerna stängde sina lokaler. Men det är ju en snart övergående

Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.

(Forts.)

tidpunkt, då sådant behöver äga rum. Jag tror, att denna lag kommer att uppmuntra till en viss lust hos svaga industrigrenar att påkalla kredit av arbetarna, och jag är övertygad om, att den meningen bör göra sig gällande, att lönerna böra utgå till arbetarna, hur svårt det än kan vara att skaffa dem.

Jag kan icke annat än allvarsamt understryka de uttalanden, som gjorts av lagutskottets ordförande, och skall därför be att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Lindqvist i Stockholm: Det föreligger ju här, som kammarens ledamöter märka, en ganska avsevärd schism mellan lagutskottets majoritet och utskottets minoritet. Den ena delen försäkrar, att det icke under några omständigheter föreligger något behov att på industriens område genomföra ett sådant system, att en del av lönerna utbetalas i form av anvisningar, och den andra delen förklarar, att ett sådant behov verkligen föreligger. Då jag var en av dem, som deltog i och även stod som inbjudare till det möte, som hölls på Jernkontoret mellan representanter för Sveriges storindustri och Sveriges organiserade arbetare, så skall jag be att från detta möte få giva ett par upplysningar, som åtminstone i någon mån styrka den uppfattningen, som klart gjort sig gällande hos regeringen, när den framlade sin proposition.

Vi hade på Jernkontoret en sammankomst, där det dryftades den här föreliggande frågan om lämpligheten av att gå med på en överenskommelse med arbetsgivarna om ett sådant betalningssätt, som i viss mån redan användes i landet. Bland de organiserade arbetarnas representanter, som då voro närvarande, uppstod en alldeles ofantligt stor tvekan, om de i något avseende skulle kunna ge sitt tillstyrkande åt ett sådant betalningssystem. Man är på arbetarnas sida mycket rädd för, att något slags trucksystem skall få insteg beträffande betalningsförhållandena, och detta system att betala med anvisningar skulle, ju kunna synas leda in på den vägen. När vi sammanträdde på Jernkontoret under herr civilministerns ordförandeskap, tillät jag mig också att inför de där närvarande arbetsgivarna, som talrikt representerade hela vår storindustri, framföra dessa synpunkter och gav då tillkänna, att det på arbetsarsidan icke fanns någon som helst sympati för anlitanande av det ifrågavarande betalningssättet. Svaret kom alldeles omedelbart från industriidkarna i form av en förklaring från de organiserade arbetsgivarnas främste representant, där han sade, att det var att på det allra djupaste beklaga, att de organiserade arbetarna intogo en sådan ståndpunkt, som skulle förhindra att en uppgörelse kunde ske på det avtalade sättet, ty, sade han, det komme att i väsentlig mån bidra till att öka arbetslösheten här i landet.

Jag undrar, om det kan vara skäl uti att mot ett sådant uttalande som icke rönt någon gensaga från någon av de närvarande industriidkarna, tillmäta någon betydelse åt de uttalanden, som lagutskottet fått från några enskilda arbetsgivare, vilka företräda, som jag tror mig veta, åtminstone i ett fall, industrier, där det icke alls

kommer att föreligga något behov att använda detta betalningssätt och för vilkas vidkommande man således kan säga, att det absolut icke behövs. Nu har det ju prövats olika sätt, som man skulle kunna tänka sig vara lämpliga att använda sig av för att bidraga till att hålla industrien i gång, och jag får säga, att vi äro regeringen tack skyldiga för de kraftiga och välbetänkta initiativ, som från regeringens sida i vissa avseenden vidtagits.

*Om tillägg till
17 kap. 4 §
handelsbalken.
(Forts.)*

Men det är icke nog med det som hittills gjorts. Nu har det framförts, särskilt från arbetarnas sida, att man skulle inskränka arbetstiden till några timmar per dag och på det sättet minska utgifterna för industrien och bereda arbetarna någon förtjänst. Å andra sidan framföres såsom mera önskvärt och för landets näringsliv och ekonomi i allmänhet ytterst fördelaktigt, om industrien kunde hållas i gång, såvitt möjligt i sin fulla utsträckning. Då är frågan: vilken väg skall man gå? Ja, då måste jag säga, att hur motbjudande det måste vara för arbetarna att få sina löner utbetalda i anvisningar, så är dock det sättet det som mest är att rekommendera, ty det är lyckligt, om industrien kan hållas i gång i så stor utsträckning, som möjligt, och det är fördelaktigt, när krisen är över och det gäller för arbetarna att söka utfå sina löner, att de genom att låta lönerna stå inne, tjänat industrien och näringarna i landet. Men det är alldeles omöjligt att begära, att arbetarna skola gå med på en överenskommelse om detta system, ifall de måste säga sig, att då krisen är över, då har kanske min arbetsgivare gjort konkurs, och då går jag miste om min lön, som jag behöver just för att betala en del av de skulder, som jag måst göra med anledning av kristiden.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid herr Herlitz anförande. Han åberopade ett skäl, som man framfört här på så många sätt, då han sade, att man genom denna anordning skulle skada fastighetskrediten. Han trodde att han skulle träffa ännu flera av kammarens ömma hjärtan, då han talade om de små kapitalisterna, som skulle kunna skadas genom att fastighetskrediten icke blev sådan efter den provisoriska lagens genomförande som förut. Det förvånar mig ändå, att ingen tänkt på, att arbetarna ju icke ha något kapital alls. I regel är deras ställning sådan, att de dagligen behöva sin inkomst för att kunna leva på ett något så när mänskligt sätt. De skulle ändå åläggas att inknappa på sina förhållanden och levnadsvillkor ännu ytterligare genom att låta en del av lönen stå inne och sedan löpa risk att möjligen förlora detta.

Ja, nu har första kammaren som så många gånger förut beslutat att icke alls se på saken på det sättet som den stora massan av landets medborgare, som äro villiga att stödja landets näringar och industri, utan återigen förkastat ett förslag, som skulle kunna gagna i många avseenden. Det är ju att lägga till de många bevis vi ha förut om hurudan åskådningen är i den kammaren. Nu är det således icke skäl att tala om saken här i kammaren, ty frågan är ju i realiteten fallen. Men jag ber till sist få säga, att jag hoppas, att andra kammaren skall för sin del och helst utan votering visa, att *den* åtminstone har förstått innebörden i detta Kungl. Maj:ts förslag,

Om tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken. visa, att denna kammare ömmar mera för landets industri och näringar än vad första kammaren gjort.

(Forts.)

Herr Å k e r m a n i Halmstad: Herr talman, mina herrar! Efter det meddelande som vi nu ha fått, att frågan är fallen i första kammaren kan det ju vara överflödigt att närmare debattera saken här. Då jag emellertid nu begärt ordet, var det närmast med anledning av herr Herlitz anförande.

När han framdrog sina exeempel i fråga om möjliga förluster för inteckningshavare, föreföll det mig, som om han förbisåg, att sådana fall kunna inträffa även vid nu gällande lagstiftning. Att märka härvidlag är särskilt, att den lagändring, som vidtogs 1910 icke oväsentligt bidragit till skapande av tysta förmånsrätter. Den lagstiftningen godkändes emellertid icke desto mindre av första kammaren, utan att man, såvitt jag kan erinra mig, hörde något tal om att fastighetskrediten kunde skadas. Men det berodde kanske på, att lagändringen då var sammankopplad med åtskilliga andra lagar rörande rättsförhållandena mellan arbetare och arbetsgivare, vilka lagar, som helhet betraktade, föllö första kammaren på läppen. Det är också något som man bör teckna sig till minnes idag.

Vad herr Herlitz exempel beträffar synes det mig, att det visserligen är ledsamt, när inteckningshavare förlora pengar, som innestå i en fastighet, men jag tycker det är mycket mera upprörande, att arbetarna icke få ut sina löner.

Jag vill helt kort sluta med, att uttala mina sympatier för Kungl. Maj:ts förslag, åt vilket jag i händelse av votering kommer att giva min röst.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet avgivna proposition; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet avgivna proposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 51 ja mot 20 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avgivna proposition.

§ 7.

Föredrogs vart för sig bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker till Norge under viss tid, utan erläggande av sockerskatt; och

memorial, nr 38, angående ersättning åt av utskottet vid handläggning av vissa ärenden anlitade biträden.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 8.

Härefter upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.

I en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 284, av den 18 september 1914 hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva att med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara finge i fråga om premiers erläggande och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som funnes i berörda statsrådsprotokoll angivet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte medgiva, att med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara finge i fråga om premiers erläggande och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som funnes i statsrådsprotokollet över finansärenden den 18 september 1914 angivet, dock att premie för försäkring av svenskt fartyg för resa enbart mellan utländska hamnar skulle i sin helhet kontant erläggas vid försäkrings avslutande.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! För närvarande är det ju så, på grund av bestämmelserna om krigsrisk, att svenska fartyg, som gå emellan tvenne främmande länder, icke kunna erhålla dylik försäkring. Nu föreslås här av Kungl. Maj:ts dels, att så skulle bliva fallet, och dels om införande av sådan lättnad ifråga om erläggande av premier för sjöförsäkring mot krigsfara, att icke hela premien behöver erläggas kontant, utan endast en fjärdedel, medan återstående tre fjärdedelar finge reverseras; det reverserade beloppet skulle sedan under vissa förutsättningar kunna återbetalas.

Utskottet har här gjort den ändringen, att utskottet väl

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 99. 3

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

går med på Kungl. Maj:ts förslag beträffande ändring av premien, men därjämte har utskottet infört den bestämmelsen, att för fartyg, som gå mellan främmande länder skall full premie betalas, d. v. s. dessa fartyg skola icke få komma i åtnjutande av lindringen att betala en del av premien med revers. Detta innebär således, att dessa skola i kontanta premieavgifter inbetala fyra gånger så mycket som de andra fartygen.

Nu ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det finnes ett stort antal svenska fartyg, enligt uppgift 60 à 70 stycken, som kunna användas för fraktfart mellan främmande länder. Då frågar man sig: varför kunna icke dessa fartyg komma i åtnjutande av samma förmåner som de fartyg, vilka gå mellan Sverige och andra länder? Svaret synes mig icke vara tillfredsställande givet i utskottets betänkande. Det förefaller mig vara en stor fördel, om dessa 60 à 70 fartyg kunde komma ut i fraktfart; de skulle skaffa sjöfolk sysselsättning och draga in utländskt kapital i landet. Jag kan icke se annat än att verkliga fördelar äro förenade med detta. Därtill kommer, att premierna synas vara tilltagna, så att de räcka till. Då ju även dessa fartyg skulle lämna reverser på de tre fjärdedelar, som icke kontant inbetalas, kan jag icke så något verkligt skäl, varför man icke skulle hjälpa till att få denna fraktfart i gång.

Ett skäl har utskottet anfört, när utskottet säger, att det skulle kunna vara fara för att svenskt tonnage skulle undandragas den svenska exporten och importen. Enligt min mening föreligger icke någon sådan fara, om vi i dessa tider skulle bli i behov av svenskt tonnage för den svenska exporten och importen, ty då kan det väl icke tänkas annat än att dessa fartyg, varom här är fråga, skulle återföras hit, eller också att man kunde erhålla annat tonnage. Det synes mig därför klokt och riktigt, om man låte samma bestämmelser gälla även ifråga om fartyg, som gå i fraktfart mellan utländska hamnar.

Härtill kommer en annan sak, nämligen att fartyg som gå mellan Sverige och främmande länder, icke alltid kunna vara säkra på att erhålla återfrakt. Det kan hända, att de måste göra en resa fram och åter till ett annat land innan de kunna få återfrakt till Sverige.

Nu kämpar denna sjöfartsnäring med stora svårigheter; fartygen få göra långa uppehåll i hamnarna, avspärras från sina vanliga router, och få längre och mer tidsödande resor.

Jag anser därför, att vi icke böra undandraga dem lindring i premiernas betalande, och därför, herr talman, ber jag att få göra det yrkande, att de tre sista raderna i utskottets hemställan, nämligen »dock att premie för försäkring av svenskt fartyg för resa enbart mellan utländska hamnar skall i sin helhet kontant erläggas vid försäkrings avslutande» måtte utgå. Utskottets hemställan skulle sålunda komma att lyda: »att riksdagen må medgiva, att med avseende å statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara må ifråga om premiers erläggran-

de och försäkringens omfattning tillämpas förändrade bestämmelser av i huvudsak det innehåll, som finnes i statsrådsprotokollet över finansärenden den 18 september 1914 angivet.»

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Herr Ekman: Herr talman! Den kungl. proposition, som föranlett det betänkande av statsutskottet, vilket här föreligger, utgör en fortsättning och utvidgning av den tidigare propositionen angående försäkring mot krigsfara, vilken av riksdagen blivit antagen. Kammaren torde erinra sig, med vilken utomordentlig skyndsamhet den propositionen blev av utskottet och riksdagen behandlad. Orsaken härtill var ju icke egentligen eller åtminstone icke huvudsakligen, att man ville skänka rederinäringen ett ytterligare stöd från statsmakternas sida, utan huvudsaken var, att man i den kritiska situation, som då hade uppkommit, ville göra vad göras kunde för att det mesta möjliga underlätta importen och exporten till och från Sverige. Ett medel att nå detta mål var det understöd, som därvid gavs åt rederinäringen genom krigsförsäkringen.

Kungl. Maj:t har nu funnit anledning framlägga för riksdagen förslag till ändring av de villkor, varunder premierna skola erläggas, på sådant sätt, som av föregående talare här omnämndes, nämligen att endast en fjärdedel av premierna skulle erläggas kontant och att för återstoden skulle lämnas revers. Men Kungl. Maj:t har dessutom föreslagit den ändringen, att en dylik lättnad beträffande premiernas erläggande även skulle komma sådana svenska fartyg till godo, vilka ginge i fraktfart endast mellan utländska hamnar. Statsutskottet har ansett, att det mål, som man främst ville vinna, nämligen att underlätta importen till och exporten från Sverige, var värt ytterligare understöd genom bifall till Kungl. Maj:ts proposition i vad den gällde sådana fartyg, som utgingo från eller ingingo till svenska hamnar. Men däremot har statsutskottet haft betänkligheter mot att lämna sådant medgivande ifråga om fartyg, som uteslutande gå mellan utländska hamnar. Man har ansett, att det icke skulle kunna utgöra ett understöd, en hjälp åt den svenska importen och exporten utan mera få karaktär av direkt understöd åt rederinäringen, en näring, som den svenska riksdagen vid upprepade tillfällen ansett sig böra understödja, och som man ju måste erkänna är av den stora betydelse, att riksdagen i fortsättningen också bör understödja den. Men under en tid som den närvarande, då man måste mer noggrant än eljest pröva lämpligheten av varje åtgärd, som vidtagas, har man icke ansett sig ha anledning att gå med på denna del av Kungl. Maj:ts proposition. Det är visserligen sant, att det finnes ett skäl, och jag tror icke, att det framhålls av näst föregående ärade talare, ett skäl, som talar för att man även bör lämna sådant understöd till den fraktfart, som äger rum uteslutande mellan utländska hamnar, och det är att därigenom, såsom också framhålles i den kungl. proposi-

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

tionen, penningmedel skulle kunna utifrån införas i landet. Men jag vågar uttala, att man ju egentligen icke har någon kännedom om, vilka belopp det skulle röra sig om, och vidare är jag betänksam, huruvida man skall kunna anse den skillnad, som göres mellan de fartyg, vilka uteslutande beröra svenska hamnar, och de fartyg, som gå i trafik mellan uteslutande utländska hamnar — i det de förstnämnda endast behöva erlægga en fjärdedel av premien kontant och för återstoden få lämna revers, medan de sistnämnda få erlægga hela beloppet kontant — vara så avsevärd, att icke de fartyg, som gå i utländsk trafik, skulle kunna bära densamma.

Orsaken till att statsutskottet framlagt sitt ändringsförslag är, att utskottet velat stryka under önskvärdheten av att bereda större lättnader för de fartyg, som beröra svenska hamnar, än för sådana fartyg, som uteslutande gå mellan utländska hamnar, eller med andra ord att framhäva att huvudavsikten är icke att ge rederinäringen ett stöd, utan att mest möjligt underhjälp exporten och importen från och till vårt land. Därför ha vi velat premiera de fartyg, som beröra svenska hamnar, framför sådana, som gå uteslutande i utländsk trafik. Jag har icke av den senaste ärade talarans anförande blivit övertygad om lämpligheten av att frånga statsutskottets förslag, utan jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Palmstierna: När jag läste statsutskottets betänkande, fick jag det intrycket, att då statsutskottet här stod enigt, måste det föreligga någon kompromiss, som tagit sig uttryck på detta sätt, och med den bristande vördnad för kompromisser, som undertecknad hyser, måste jag uteslutande söka tillse, vad som i detta fall är riktigt eller icke.

Nu sade den senaste ärade talaren, att det är fråga om att ge rederinäringen direkt understöd, så föllo hans ord upprepade gånger. Jag kan icke se saken på det viset, utan mig synes att det här är fråga om att hålla en viss del av sjöfartsnäringen i gång, och att man därför bör vidtaga vissa anordningar ifråga om betäckande av den risk, som föreligger på grund av nuvarande förhållanden. Då är spørgsmålet främst: är det lämpligt att detta sker? och för det andra bör det ske i den utsträckning, som här blivit föreslaget? Det är i och för sig naturligtvis av allra största betydelse, att vi kunnat segla in valutor med våra fartyg, oavsett varifrån de komma, och vi få sannerligen i dessa tider tillse, att vi få in medel, genom vilka kanaler de än flyta. Detta som allmän utgångspunkt för frågans bedömande. Men vidare ber jag få säga, när man uppställer de villkor, som statsutskottet här gjort, att det torde bli omöjligt att mellan utländska hamnar kunna bedriva sjöfartsnäringen så som det i och för sig är önskligt att det sker för den händelse villkoren måste fyllas. Villkoret om kontant erläggande av premierna tror jag nämligen, kommer att ha en kraftigt hämmande verkan. Och icke nog med det. Varför skall man i dessa

tider åtstrama krediten, då behovet av kontanta medel är så stort, och då man bör ha den uppfattningen, att så litet omloppsmedel som möjligt skall tillgripas, enär dessa äro behöfvliga ändå i den allmänna rörelsen?

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

Jag vill även fästa uppmärksamheten på hur sjöfartsnäringsen under nuvarande omständigheter bedrives. Om ett svenskt fartyg i vanliga fall går mellan Sverige och en utländsk hamn, så inträffar under rådande exceptionella förhållanden, att detta fartyg går in till Rotterdam eller Antwerpen eller i en fransk eller en tysk hamn. Det kan hända, att fartyget begagnar mellantiden för att under ett par veckor, kanske en månad, bedriva fraktfart mellan utländska hamnar, eller att det tar fyllnadslast och lämnar den på ett håll i utlandet och sedan går tillbaka till Sverige. Här råder en sådan oregelbundenhet i sjöfartslivet, att ingen kan säga, att de vanliga förbindelserna fram och tillbaka komma att göra sig gällande, utan får man begagna chansen. Att tekniskt lösa spörsmålet så, att man fastställer, att i ena fallet får försäkring tagas och i andra fallet icke, synes mig — förutom att jag finner det icke vara rätt — allt annat än praktiskt, och därför borde enligt mitt förmenande samma villkor gälla som förut.

Dessutom få vi ändå vara litet egoistiska. Är det icke lämpligt, att vår svenska handel under denna tid knyter så många förbindelser, som den över huvud kan göra? Vi böra icke så hårt hålla på styvrarna, att vi icke låta svenska fartyg begagna sig av nu rådande förhållanden för att få fast fot här och där och göra anknytningar, som i kommande tider kunna vara ytterst gagnande för importen och exporten. Genom det förslag, som nu föreligger, är detta omöjligt.

Jag vill dessutom tillägga, att våra svenska fartyg ju kunna, fastän de icke gå mellan svensk och utländsk hamn, begagna möjlighet till transiterande av svenska varor mellan utländska hamnar.

De olika argument, som jag här framfört, synas mig tyda på, att vi böra stödja Kungl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger och vilket synes mig väl avvägt. Jag vill instämma i herr Lindmans yrkande, liksom jag finner, att å sid. 13 i utskottets utlåtande den mening, som börjar med »då emellertid en dylik utländsk fraktfart» etc. bör utgå. Jag framställer yrkanden i dessa två avseenden.

Herr Thorsson: Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i behandlingen av denna fråga inom utskottet. Om jag varit det, är jag icke säker på, att jag biträtt det beslut, som utskottet kommit till, ty mig förefaller det, att föreliggande förslag högst väsentligt utvidgar det beslut, som riksdagen vid föregående tillfälle har fattat, och jag kan icke tillägna mig den synen på tingen, som den siste ärade talaren hade, att bara (därför att vi skola skaffa oss litet skeppsfart, böra vi gå med på vilka förslag, som än framläggas.

När detta ärende första gången förelåg, var jag en av

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

de första, som tillstyrkte, att vi från statsverkets sida skulle sätta i gång denna försäkring i syfte att upphjälpa export och import från och till riket. Det här förslaget innebär som sagt en högst väsentlig utvidgning i det fallet. Jag vill för min del icke motsätta mig denna utvidgning, men jag förstår egentligen icke, varför statsverket skall avstå från de tre fjärdedelarna utav försäkringspremien, då ju statsverket som sådant i alla fall får ikläda sig risken. Jag kunde förstå det, om detta avstående från tre fjärdedelar av försäkringspremien skulle innebära någon sänkning i fraktkostnaderna. Men den gång, när rederierna skola göra upp sitt förslag om frakterna, måste de räkna med hela försäkringskostnaden, fastän de endast betala en fjärdedel kontant, få de ju lämna revers för återstoden.

Vid sådant förhållande kan jag icke utan vidare vara med på att godkänna, att de tre fjärdedelarnas vinstutdelning, som blir en följd av den föreslagna anordningen, skall tillfalla rederinäringen, och att statsverket icke får någonting därav utan blott får vara med om risken. Detta är en olägenhet med det föreliggande förslaget, men då man härmed avser att öka exporten och importen, vill jag icke motsätta mig detsamma. Men att biträda det yrkande, som framställts av herr Lindman och understöddes av herr Palmstierna, att tillämpa samma praxis för alla svenska fartyg, även dem, som röra sig mellan främmande hamnar, är att gå väl långt. Det synes mig därför vara en lämplig åtgärd, som utskottet vidtagit genom sitt ändringsförslag, och jag kan icke på några villkor vara med om att framtreda det lilla förbehåll, som utskottet gjort. Vi skola dock komma överens om den saken, att här är ändock fråga om ett fullständigt redareintresse, som framträder ganska ohöljt, och det tycker jag för min del, att vi icke, när vi gått så långt som vi gjort, skola låta förleda oss till att biträda. Jag har åtminstone icke kunnat se saken på annat sätt. Herr Palmstierna sade, att vi skulle väl på vårt sätt icke förhindra dem, som gå i utländsk fraktfart från att ta försäkringar. Ja, även om detta förbehåll står kvar, så vore det mycket intressant att få höra, om dessa, som skola ikläda sig denna riskpremie och betala densamma kontant, egentligen tryckas av hårdare försäkringsbördor än sådana, som få försäkra i utlandet. Det har jag för min del icke för mig att de göra. Jag ser visserligen, att herr Palmstierna skakar på huvudet och vill peka på Norge, därför att man där har kollektivförsäkring — jag vet icke i detta nu, om denna kollektivförsäkring har en sådan utsträckning, att den gäller även för utländska hamnar. Men jag har i alla fall icke velat underlåta att fästa herrarnas uppmärksamhet på att den här affären redan med den omfattning, som den har, är synnerligen vidlyftig, och vi veta ju inte, vad som kan komma att inträffa på haven under de närmaste tiderna, och vid sådant förhållande förefaller det mig att det varit allra klokast, att vi stannat vid det beslut, som riksdagen redan fattat.

Jag skall emellertid för min del biträda den utvidgning, som utskottet här föreslagit, och ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.

(Forts.)

Herr vice talmannen, som under herr Thorssons yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr S o m m e l i u s, som anförde: Herr talman, mina herrar! Av den överläggning, som här ägt rum, hava kammarens ledamöter fått den uppfattningen, att vår svenska sjöfartsnäring i huvudsak gör sig gällande på tvenne sätt, nämligen dels för att tillgodose export och import och dels för att tillgodose rederiintressena på främmande farvatten. Nu har här av statsutskottets ärade vice ordförande framhållits, att Kungl. Maj:t har velat befordra export- och importrörelsen och gynna de fartyg, som bestrida denna rörelse, framför allt sådana, som gå på fasta linjer i allmänhet. Däremot har icke tidigare något tillmötesgående visats rederinäringen i dess helhet, av vars svenska fartyg ett stort antal bedriver trafik mellan utländska hamnar och sällan kommer in i vårt land. Det blir naturligtvis omöjligt för dessa fartyg att hädanefter bedriva sin verksamhet, om de icke på något sätt soulageras och få försäkring, ty risken kunna de icke själva bära. Den premie, som i så fall ställes till deras förfogande, är avsedd att för staten utgöra en ersättning för den risk, som staten löper. Nu har Kungl. Maj:t visat sig så välvilligt stämd i saken, att Kungl. Maj:t tagit hänsyn också till rederiverksamheten, och jag tillåter mig att härför frambära min stora tacksamhet, därför att jag är särskilt intresserad för denna del av frågan.

Den siste ärade talaren uttalade, att det vore ett ohöjlt rederiintresse, som här framträdde. Jag kan försäkra den ärade talaren, att så icke är förhållandet. Saken är nämligen den, att import- och exportrörelsen ifråga om Sverige i de flesta fall knappast kan bedrivas under månaderna november—april. Således skulle snart risken upphöra för Kungl. Maj:t, om man uteslutande toge hänsyn till denna del av rederinäringens verksamhet. Vad skulle nu följden bli, om Kungl. Maj:t underlåte att skydda och trygga även rederirörelsens verksamhet — vilken, enligt vad jag vågar påstå, även enligt herrarnas uppfattning är av stort gagn för vårt land? Jo, följden skulle bli den, att hela denna flotta skulle bli fullständigt överksam under vintern. Jag ber som ett exempel hämtat från min hemort få upplysa om, att inom Hälsingborgsområdet finnas cirka 130 stycken ångare. Av dessa kunna på sin höjd 20 sysselsättas med export och import. Hela den övriga flottan är upplagd och till intet gagn. Jag frågar då, vad kommer detta att ha för följder? Jo, de följderna, att en mängd sjöfarande, som ägna sig åt denna verksamhet, finge gå över samma, och — ännu värre — att alla kapital, som dragas in från utlandet

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

bleve uteslutna — till obotlig skada således för landet i dess helhet. Jag vågar därför försäkra, att det endast är genom statens mellankomst i form av krigsförsäkring enligt det föreliggande förslaget, som denna rörelse kan påräknas kunna i någon mån hålla sig uppe.

Jag ber, att kammaren måtte taga hänsyn till dessa skäl, och jag skall därför, herr talman, be att få ansluta mig till den framställning, som utav ett par föregående talare blivit gjord, nämligen av herrar Lindman och Palmstierna, angående uteslutande av sista punkten i utskottets hemställan, varigenom man skulle komma till det resultat, som Kungl. Maj:t ansett sig böra förorda, när det gällt att skydda vår rederinäring och vår sjöfartsnäring, som huvudsakligen ägnar sig åt export och import, vilken i stort sett alldeles ligger nere under månaderna november—april.

Jag ber således, herr vice talman, att få yrka bifall till herr Lindmans yrkande.

Häruti instämde herr *Lindvall*.

Vidare yttrade

Herr Adelswärd: Herr vice talman! Det har redan i de yttranden, som hållits, blivit angivna goda skäl, synes det mig, mot utskottets uppfattning, och till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, och det kan därför synas överflödigt, att även jag gör mitt inlägg i debatten. Men jag önskar även för min del säga, att jag icke kan förstå de skäl, eller anse dem bärkraftiga, som anförts av vice ordföranden i statsutskottet, eller som utskottet själv fört fram.

Statens verksamhet i detta fall, försäkringsverksamheten för skydd mot krigsrisker, har ju två olika ändamål. Det ena är att därigenom understödja både export och import, det andra är det, som nu framträder, nämligen att även ge sitt understöd åt vår rederinäring. Om man nu anser, att denna vår rederinäring är av den betydelse — det vill säga den gren av densamma, som icke uteslutande har till uppgift att sköta export och import — är av den betydelse, säger jag, att den förtjänar få ett understöd av detta slag från statsmakternas sida — och det vill jag säga att jag anser, att den är av sådan betydelse, att den förtjänar detta understöd — då menar jag också, att detta understöd bör ges på sådant sätt, att det gör den fulla nytta, som man avser med detsamma, och jag fruktar av skäl som redan anförts, att, skall man göra inskränkning härutinnan, såsom utskottet föreslagit, så kommer icke denna medverkan från statens sida att leda till den hjälp man åsyftar att lämna rederinäringen. Jag kan därför icke finna, att man, om man nu verkligen vill understödja bägge här ifrågavarande ändamål, bör ställa det sämre, då det gäller att understödja rederinäringen, än då det gäller

att understödja vår export och import.

Den synpunkt, som talaren från Ystad nyss anförde, och som går ut på att redaren skulle genom ökade frakter taga ut den ökade kostnaden för rikspremierna, den synpunkten tror jag knappast vara riktig, ty skillnaden blir väl icke väsentlig, därest i ena fallet betalas delvis med revers eller i det andra helt och hållet kontant. Mig synes därför, att man bör ge samma villkor, då det gäller att försäkra för befraktningar mellan främmande länders hamnar, som då det gäller befraktningar mellan svensk och utländsk hamn. Det enda skäl för att ge företräde, då det gäller försäkring för fraktfart för vår export och import, d. v. s. från svensk till svensk hamn, skulle vara det, som av herr vice ordföranden i statsutskottet anfördes, nämligen att man därigenom skulle kunna tvinga över tonnage från frakttrede mellan utländska hamnar till trade mellan svensk och utländsk hamn. Men det tror jag för min del icke kommer att ha något som helst inflytande på den saken. Jag tror, att de fartyg, som i regel gå på sådana leder, som man avser med transport mellan utländska hamnar, tvingas icke på det sättet över till fraktfart från svensk till utländsk hamn.

Av dessa skäl ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som blivit framställt av herr Lindman, och vilket i sak går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter det herr talmannen nu återtagit ledningarna av förhandlingarna, anförde:

Herr Rydén: Jag får börja på samma sätt som herr Thorsson, nämligen att jag icke närvarit i statsutskottet vid detta ärendes behandling. I så fall skulle förvisso icke enhällighet föreläggat från utskottets sida. Ty för min del hade jag sannolikt icke kunnat vara med om att tillstyrka så långt gående utvidgning av bestämmelserna, som de, vilka föreligga i utskottets betänkande.

Jag skulle icke yttrat mig i denna fråga, om jag icke i viss mån kände särskilt ansvar för, vad som här beslutas, därför att det var just på socialdemokratiskt håll, som man på det allra livligaste understödde krigsriskförsäkringen, när frågan först kom upp. Det är från vår sida, som utskottet fått ett särskilt starkt understöd, när det gällde att inlåta sig på detta företag, att ikläda staten de betydande risker, som det här är fråga om.

Vill man se, vad denna proposition innebär, så finner man, att det här är ett helt annat ändamål, som skall tillgodoseas än vad som ursprungligen avsågs, när vi i riksdagen först beslutade statens övertagande av fartygs krigsrisker. Det gällde nämligen då, att öppna möjligheterna för import och export på utlandet. Det meddelades oss i statsutskottet, att, så snart beslutet då blivit fattat, så skulle så och så många ångare lastade med kol avgå från England till Sverige, vilket skulle betyda, att indus-

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

trien skulle kunna sättas i gång, och samtidigt skulle så och så många ångare kunna gå från Göteborg lastade med smör, vilket skulle betyda, att exporten på England skulle komma i gång. Det var följaktligen icke redaresynpunkterna, som man från riksdagens sida då ville stödja, utan det var export- och importtrörelsen från och till landet, som man vill hjälpa, så långt det var möjligt under då föreliggande situation, då det gällde att över huvud bringa näringslivet i så normala gånger som möjligt.

Här är det emellertid fråga om något helt annat, så snart man går in på den linjen, att man vill bevilja krigsriskförsäkring för fartyg, som aldrig inlöpa i svensk hamn, utan gå exempelvis på Medelhavet utan att föra svensk vara eller föra in sådan till landet. Det blir då fråga om att understödja rederinäringen och icke fråga om att tillgodose landets eget näringsliv. Och då vill jag säga herrarna, att det är min uppfattning, att det är så pass stora risker, som man härmed inleder staten på, att man verkligen icke bör ikläda staten detta för att hjälpa redarna. Sådana stora risker kan man låta staten ikläda sig för att hjälpa näringslivet i dess helhet, men absolut icke för att hjälpa en enda näringsgren. Det meddelas i den kungl. propositionen, att staten efter krigsförsäkringens införande hittills tecknat krigsförsäkringar till ett sammanlagt belopp av över 51 miljoner kronor för fartyg och nära 29 miljoner för laster. Det är visserligen så, att hittills, så vitt man vet, icke mer än en ångare förolyckats, men litet var vet, att i samma ögonblick som kriget flyttar in i Östersjön, blir det helt andra risker för olyckor man får räkna med än man nu behöver beräkna. Även om redareintresset är aldrig så starkt företrätt i Kungl. Maj:ts regering och i krigsförsäkringskommissionen, som övervägande består av redare eller i rederinäringen intresserade personer, så kan jag dock icke vara med om, att man på detta sätt leder in staten i så stora risker, när det endast gäller den begränsade uppgiften av att stödja rederinäringen.

När det vidare från redarnes sida klagas över, att de icke ha tillräckliga förmåner, så vill jag framhålla, att de premier, som tillämpas av svenska krigsförsäkringskommissionen, icke äro större än att redarne för den del av risken, för vilken de måste taga försäkring i enskilda bolag, få betala premier, som äro fyra gånger så stora som de, vilka de få betala till svenska staten. Det kan icke vara rimligt, att man leder in staten i så kollossala risker som det här är fråga om. Det kan bli hundra miljoners kronor.

I Norge tillämpas en helt annan princip. Där har rederinäringen visserligen fått hjälp av staten för att sjöfarten skulle komma i gång, men redarne få ömsesidigt svara för riskerna. Bli dessa stora få de göra förluster, men bli de mindre ha de därav förtjänst. Här däremot är det så, att ansvarsplikten i hela sin vidd vilar på staten, då däremot beträffande premierna de allra mest vittomfattande lindringar skola medgivas.

Vad nu speciellt beträffar den stridsfråga som här föreligger, nämligen de ångares ställning, som aldrig föra ett uns gods till eller från Sverige utan gå helt och hållet på utländsk trade, så vill jag framhålla, att jag gjort mig underrättad om att de fartyg som gå på dessa trader, äro i tillfälle att betinga sig frakter av alldeles exceptionell höjd, och följaktligen bör det i det avseendet vara lockelse nog för dem, om de komma att få det understöd, som utskottet här föreslår. För min del skulle jag knappast varit med om att tillstyrka, att de fartyg som gå på utländsk trade skulle få någon försäkring alls.

Herr Adelswärd sade, att han icke trodde, att denna förmån skulle komma att verka i den riktning, att trampångare skulle tagas från sina trader och föras ut i utländsk sjöfart. Ja, det tror herr Adelswärd, men vad finnes det för bevis för att detta verkligen icke skulle bli förhållandet? Nog förefaller det mig, att om en svensk ångare, för att komma i åtnjutande av den ifrågavarande förmånen är tvungen att deltaga i något slags export eller import till Sverige, så är det mera sannolikt, att han försöker inrätta sig härför, än om han är fullständigt oberoende av den omständigheten huruvida han går på svensk kust eller ej. Hade jag varit med om detta ärendes behandling inom utskottet, så hade jag för min del icke tillstyrkt någon försäkring alls för svensk ångare, som går på enbart utländsk trade, utan jag skulle ha yrkat på, att denna del av utskottets utlåtande skulle utgå. Jag hade därvidlag stött mig på den uppfattning, som varit enstämmigt rådande såväl inom krigsförsäkringskommissionen som och vid det i den föreliggande kungl. propositionen omnämnda mötet av för sjöfartsnäringsen intresserade personer. Mot slutet av den kungl. propositionen göres emellertid en plötslig vändning på denna punkt, och man får veta, att de ovannämnda personerna bytt om mening. Vilka skälen därtill äro får man dock knappast veta, därom lämnar den kungl. propositionen intet uttömmande besked.

Slutligen vill jag, då jag kommit att ställa mig på en annan sida än min ärade partivän på Stockholmsbänken, säga, det, att jag ej kan till den grad som han ömma för redarnas intressen, på grund av den ståndpunkt de intagit när det gällde att infria de krav, som uttalats från riksdagens sida i fråga om försäkring av arbetarne. Jag har icke kunnat göra mig personligen underrättad om förhållandena härvidlag, men det upplystes i första kammaren under debatten där av herr Lindley, som i detta fall uppträder såsom speciellt ombud för sjöfolkets intressen, att redarna på det sättet tillmötesgått de önskemål, som uttalats från riksdagens sida, att de krigsförsäkrat endast det gifta sjöfolket för 2,000 kronor. I fall dessa fullständigt gå under få således deras familjer 2,000 kronor. För det ogifta sjöfolket däremot skulle, enligt de uppgifter som herr Lindley lämnade — och jag återger dessa under antagandet om att han är inne i förhållandena — någon krigsförsäkring icke alls ha förekommit.

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

Om således en sjöman, som är ungkarl men försörjer en gammal mor, skulle gå under, så får hans gamla mor ingenting. Jag får säga, att när redarne uppträda på det sättet mot sina arbetare och mot de önskingar som här i riksdagen äro uttalade, så kan jag icke vara med om att man utvidgar statens risk så enormt som här är ifrågasatt för att gynna redarnes intressen.

Häremot invänder man nu att det här gäller ett allmänt intresse, att penningar skola komma in i landet o. s. v. Ja, bevars väl, sådana argument kunna ju ha sitt värde, men jag tror icke, att det kommer så mycket t. ex. italienska pengar till landet genom att vi giva våra redare denna förmån. Och herrar Palmstierna och Lindman skola icke lyckas vända om denna sak så, att man ger åt statsutskottets betänkande en annan innebörd än det har. Statsutskottet anser, att när svenska fartyg gå på enbart utländska farvatten skola försäkringspremierna i sin helhet kontant erläggas vid försäkringens avslutande, medan däremot de fartyg som göra nytta för landets näringsliv genom att anlöpa svenska hamnar skulle få den lilla lindring, som Kungl. Maj:t föreslår och utskottet tillstyrker.

Jag kan sålunda, herr talman, under inga omständigheter finna att man inom utskottet varit alltför njugg i detta avseende, snarare tvärtom, och i varje fall kan jag för min del icke gå längre än att bifalla utskottets förslag, och jag måste därför motsätta mig den kungl. propositionen i denna del.

Herr Branting: Den energi, varmed herr Rydén förde statsutskottets talan mot Kungl. Maj:t, må vara förklarlig för en medlem av statsutskottet och för en person, som i denna sak endast vill se ett redareintresse. Men jag tror, att det är oriktigt att försöka se denna sak på det sättet. Denna fråga bör icke rimligen göras till ett enbart redareintresse, utan den måste betraktas såsom en extraordinär åtgärd som skulle vidtagas av staten med hänsyn till de rådande extraordinära förhållandena. Det kommer nog i framtiden, liksom det förekommit förut, många tillfällen att göra upp räkningen, så att säga, med redareintresset när det går emot arbetarnas och sjöfolkets intressen, och i sådana fall är jag övertygad om, att socialdemokraterna skola vara fullt eniga. Men här tror jag, att det är att skjuta frågan på sned, när man vill söka bortse från att det här gäller möjligheten att kunna vidmakthålla en för hela landet nyttig rörelse, möjligheten för vår handelsflotta att under de förhållanden, som för närvarande råda, hållas i gång.

Det som staten här lämnar är icke något tillskott eller någon subvention, utan det är en krigsriskförsäkring det är frågan om, och ingenting annat. Men om man då ser på vad som begäres av statsutskottet, nämligen att kontant betalning av försäkringspremien i dess helhet skall vid försäkringens avslutande erläggas för de fartyg, om vilka här tvisten står, så förstår man, att detta under nuvarande tider många gånger skulle göra det alldeles omöjligt för dessa fartyg att begagna sig av denna

riskförsäkring. Det förefaller mig att man alldeles icke — såsom min vän herr Thorsson gjorde i sitt anförande — kan beteckna denna bestämmelse endast såsom »ett litet förbehåll», ty det gör minsann en ganska stor effekt i dessa tider, om man kräver full, kontant betalning i stället för att låta med betalningen delvis anstå.

Jag kan icke finna annat än, att om man vill betrakta denna sak på rätta sättet, så skall man se den såsom ett led i de många åtgärder, som riksdagen är med om att vidtaga för att få rörelsen över huvud taget i gång. Om man därvid skulle komma att stödja ett arbetsgivareintresse inom en viss näringsgren, så tror jag dock, att vi socialdemokrater icke böra i första rummet se på om ett arbetsgivareintresse också kommer att därav draga fördel, utan vi böra först och främst se till, att landets intresse på det hela taget tillgodoses genom att man möjliggör rörelsen för handelsfartyg, som eljes skulle bli liggande stilla och sålunda icke kunna förskaffa landet några värden.

Herr talman, jag måste be att få ansluta mig till herr Lindmans yrkande.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet V e n n e r s t e n : Herr talman, mina herrar! Av den debatt, som förts i denna fråga, skulle man kunna få det intrycket, att här står ett visst näringsintresse emot det allmänna, här begär rederinäringsen ett understöd av det allmänna för att bestå under dessa kritiska tider. Om det nu vore så, så kan jag försäkra herrarna, att jag sannerligen icke skulle vilja stå här och försvara den kungl. propositionen. Man har gjort en antydning om, att rederinäringsen skulle vara starkt företrädd inom regeringen, och inom de kretsar, som gjort sig till tolk för samma mening som Kungl. Maj:t, tyckes också, säger man, rederiintresset vara synnerligen mäktigt. Jag är verkligen herr Branting tacksam för att han sökte återföra frågan på rätt bog. Här gäller faktiskt icke att stödja en näring till dess ensidiga gagn, utan här gäller att vidtaga en åtgärd, som för hela landets näringsliv är av synnerligen stor betydelse.

Jag är villig medge, att när krigsförsäkringsförslaget första gången framlades, hade jag alldeles samma uppfattning som de herrar, vilka här anslutit sig till statsutskottets mening. Jag trodde, att när man genom anordnande av en statens krigsförsäkringsanstalt satt fartygsägarna i stånd att täcka sin krigsrisk, så skulle sjöfarten komma i gång och utveckla sig så långt som det under nuvarande förhållanden vore möjligt. Men en månads erfarenhet har givit oss klart besked, att vi visserligen vunno vad vi i främsta rummet behöfve vinna, nämligen att rederiverksamheten kom i gång, men att vi icke vunno, vad vi lika väl och ännu mer under nuvarande förhållanden behöva, att vidmakthålla denna verksamhet i största möjliga omfattning, och det av skäl, som jag ber att i korthet få anföra.

När vi beslöto, att staten skulle övertaga en verksamhet, som eljest ligger inom det privata området, fattade man uppgiften så, att det gällde att erbjuda befraktare och fartygsägare en möjlighet att mot en kontant premie, avsedd att motsvara risken, kunna täcka denna

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

risk. Man ville med andra ord låta dem få möjlighet att genom en dylik försäkring ställa så, att de bleve fria från alla efterräkningar. Man har sålunda gått tillväga på samma sätt som inom den privata försäkringsverksamheten. Som bekant hade emellertid våra grannar, särskilt Norge, slagit in på en annan väg, och man hade där ordnat ett slags ömsesidighetsförsäkring, vilken med den stora omfattning, den norska handelsmarinen har, givetvis hade mycket, som talade för sig, men dock icke kan tillämpas lika lätt på svenska handelsflottan med dess mindre omfattning. Det ansågs icke minst inom redarekretsar, att för våra förhållanden den förnämnda försäkringsformen vore att föredraga. Låt vara emellertid, att ett misstag begåtts, och att vi bort slå in på samma väg som norrmännen — jag vill lämna den frågan oavgjord — säkert är, att i närvarande stund går det icke att kasta om och att nu taga upp det norska systemet och övergiva vårt. Min bestämda mening är, att vi måste söka utbilda det vi ha, och till stöd för denna mening kan jag åberopa statsutskottets enhälliga framställning i ämnet. Nu återstår blott en enda punkt, om vilken vi tvista, och det är, om man åt de fartyg, som bedriva sin verksamhet på främmande hav och sällan komma till Sverige, skall bereda möjlighet att på något så när förmånliga villkor i likhet med sådana fartyg, som bedriva näringen på svenska hamnar, att fortsätta sin rörelse, eller om denna del av rederinäringen anses vara av den art, att den icke behöver statens stöd i samma mån. Härpå svarar statsutskottet, att, såsom vi från början ansett, böra vi hålla på, att främjandet av landets import och export är det väsentliga. Om vi kunde dela upp rederinäringen i två strängt skilda grupper, så att den ena uteslutande rörde sig inom ett verksamhetsområde och den andra omfattade ett annat, så skulle denna mening ha åtskilligt mera skäl för sig, än den enligt mitt förmenande nu har. Det är nämligen så, att under nuvarande förhållanden behöver man tillse, att de svenska skeppen få alla möjliga utvägar att hålla sig i gång, och det får därvid icke förbises att, såsom färska exempel ha ådagalagt, ett fartyg kan en tid gå med svensk vara t. ex. till tyska hamnar, för att plötsligt befinna sig i det läget att den rörelsen måste upphöra och ersättas med trampfart. Om då fartyget kan göra det på grund av de lättnader, staten bereder, så kan det när tillfälle gives att återtaga den förra sysselsättningen lättare göra detta, än om det är hänvisat till att under kritiska tider inställa driften och lägga upp.

Man behöver icke få kännedom om mera än detta för att förstå, att det här icke gäller ett ensidigt redareintresse utan ett behov, som måste tillgodoses. Jag skulle kunna anföra många exempel på riktigheten av vad jag framhållit, men det sagda torde vara tillfyllest. Här har anförts ett annat skäl. När vintern kommer, avstannar farten på Östersjön, och vad skola de därmed sysselsatta fartygen då göra? Jo, de skola lägga upp, eftersom de ej kunna gå ut i trampfart. Men är det riktigt, att, under det våra med oss konkurrerande grannländer hålla sin sjöfart i gång, tills Östersjöfarten åter börjar på våren, är det riktigt, att vi skola lägga upp och försämrå våra möjligheter att konkurrera på fraktmarknaden? Herrarna förstå, att,

om vi låta det utländska tonnaget komma in, därför att vi äro så litet företagsamma, så blir det icke lätt att återtaga det, som förlorats. Herrar Thorsson och Rydén ha anfört nog så talande skäl mot, att staten skulle stödja trampfarten. Jag har sökt mot dem ådagalägga, att dessa intressen, som jag i närvarande stund identifierar med det helas intresse, sammanhånga så nära med varandra, att det ej är möjligt att göra en uppdelning. Jag respekterar till fullo de ärade talarernas uppfattning, och jag skulle var den siste att här försvara en annan mening, om jag icke trodde, att mina skäl, om jag hade tillfälle att närmare utveckla dem, skulle kunna övertyga de båda ärade talarna, så att de kunde gå med på vad Kungl. Maj:t här föreslagit.

Jag skall i största korthet vända mig mot något av det, som herrar Thorsson och Rydén anfört. Varför skall statsverket avstå från tre fjärdedelar av premierna, frågade herr Thorsson. Det är icke meningen att statsverket skall avstå från tre fjärdedelar av premierna under annat förhållande, än att staten, när affären avvecklas, visar sig ha en sådan behållning, att motsvarande medel eller ännu mera finnes över i reverser eller i kontanter. Skulle så ej vara förhållandet, är det klart, att reverserna tillgripas och staten icke avstår från de tre fjärdedelarna. Sålunda är den invändningen icke riktig.

Herr Thorsson säger vidare, att ingen sänkning i frakterna åstadkommits, då man skall betala fulla beloppet, vare sig det betalas helt och hållet kontant eller delvis med kontanter och delvis med revers, men saken är den, att sjöfartsnäringsens män kunna våga sig på att konkurrera med de främmande redarna med deras billiga premier, om de slippa betala mer än en del kontant. Då tager rederinäringen på sig den risk, som ligger i att räkna endast med den kontant erlagda delen av premierna. På detta sätt ha vi genom ändringar i vårt system sökt komma så nära som möjligt till det i Norge och Danmark tillämpade ömsesidighetssystemet. Man kan därför icke använda det argumentet mot det kungl. förslaget.

Herr Rydén anser nu bland annat, att, när kriget utbryter i Östersjön, bli riskerna mycket större. Däremot vill jag invända: skulle så olyckligt vara, att vi få kriget så nära våra kuster, är det påtagligt, att det tyvärr stoppar en del av trafiken på svenska hamnar. Men ej nog med det, i den mån rörelsen kan upprätthållas, måste premierna väsentligt höjas, eftersom premierna måste stå i förhållande till den risk, som råder, och därvid ligger en viss styrka i vårt svenska system, i det att vi kunna anpassa premierna efter den växling, som riskerna äro underkastade, under det att enligt det norska systemet denna anpassningsförmåga icke synes i lika hög grad förefinnas.

Nu har man vidare framhållit, att trampnäringen, den rederinäring, som bedriver sin fraktfart mera oregelbundet och huvudsakligen mellan utländska hamnar, icke är utestängd från försäkring, men jag vill påpeka, att, såvitt jag kan fatta, innebär statsutskottets förslag ett avslag på kravet att få försäkra för denna trampfart, ty genom antagandet av detta förslag inträder det förhållandet, att redarne måste räkna med hela det kontant betalda beloppet, när de uppgöra frakter, och därmed äro de slagna i konkurrensen. Nu hör jag till min

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.

(Forts.)

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

ledsnad. att första kammaren tagit statsutskottets förslag. Jag vet icke, på vad sätt en sammanjämkning skall kunna äga rum, men i förhoppning, att en sådan kan ske vågar jag vädja till denna kammare att taga Kungl. Maj:ts förslag och därmed visa icke rederinärningen men hela det i dessa tider lidande svenska näringslivet den tjänst, som det här gäller. Jag vill med en tysk författare påminna om, att under kris- och krigstider är det väsentliga att hålla alla delar av en nations näringsliv i gång, så långt förhållandena tillåta. Här är ett tillfälle att följa denna maning. Skilj icke på de olika delarne av näringslivet, men håll först och främst den i gång, som för tillfället är viktigast och av vilken de andra äro starkt beroende, och det göra ni, mina herrar, om ni bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr finansministern meddelade, att första kammaren bifallit utskottets förslag, och nu ville herr finansministern i syfte att få en sammanjämkning till stånd yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att herr finansministern hade hållit sig mera på den säkra sidan, om han anmodat denna kammare att bifalla utskottets förslag, ty skulle denna kammare bifalla Kungl. Maj:ts förslag och första kammaren utskottets, vet jag sannerligen icke, var den väg skall gå, som man skall följa för att komma till ett beslut, utan då faller hela frågan, och då stå vi kvar på den gamla ståndpunkten. Jag vill för min del anhålla hos dem, som verkligen vilja ha någon ändring i frågan, att de biträda utskottets förslag.

Nu sade herr finansministern, att, om man följde det förslag, som utskottet framställt, skulle det vara detsamma som att stoppa hela denna fart på utrikes ort, d. v. s. hela denna sjöfart, som förmedlar gods mellan utrikes hamnar, därigenom att den skulle komma i så ogynnsamt läge, och då avsåg han särskilt, att det skulle bli svårt för dem att konkurrera med Norge och Danmark. Nu är det så, att, när man skall bedöma konkurrensförhållandena i fråga om utrikes fraktfart, så får man taga hänsyn till, att visserligen Norge och Danmark äro ganska intresserade sjöfartsfolk, men att de dock icke betyda så ofantligt mycket i den allmänna utrikesfarten. Där är det de stora nationerna, som göra det mesta. Jag kan för min del därför icke se, att ett bifall till utskottets förslag skulle vara ägnat att åstadkomma de där ledsamheterna, som herr finansministern satte i fråga. Hur bekymmersamt det än tycks vara, så har det ju dock här förut upplysts, att fastän redarna hittills fått betala hela premien kontant, så har dock under jämförelsevis kort tid försäkringar tagits för 72 millioner kronor. Det talar ju för att det är åtskillig ihållighet i hela det resonemang, som nu föres fram, ty om det varit så orimligt omöjligt att slå sig fram med de gamla bestämmelserna, så hade man väl icke i detta nu varit uppe i den försäkringssumma, som faktiskt finnes.

Sedan vill jag säga, att det skall nog vara till avsevärda dimensioner man skall lyckas uppbringa den utländska frakt-

farten, om läggande av en revers på $\frac{3}{4}$ av premiesumman skall ha någon inverkan på fastställandet av fraktsatserna. Ty det ligger alltid klart för rederibolaget, att om det exempelvis skulle inträffa oberäknade händelser och om det belopp, som inbetalts, icke skulle hinna till, så måste resten utdebiteras, och man får i så fall tillgripa ömsesidighetsprincipen. Det skall vara en ofantligt omfattande skeppsfart, som skall göra det möjligt att sänka fraktsatserna, därför att man får någon tids anstånd med betalning av premien, ty den som betalar fraktsatserna får väl ändå bestrida den utgift, som eventuellt kan drabba honom. Det är därför, som jag för min del tycker, att det är mycket redigare för de herrar, som segla i utländsk fraktfart, att de få reda på vad de skola betala, när de sluta sina avtal.

Och jag tycker, att det tillmötesgående, som statsutskottet här visat gent emot hela sjöfartsnäringen, är sådant, att man icke behöver sätta i gång alla krafter för att få det sämre förslaget, nämligen de nu existerande bestämmelserna. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen, att taga herrarna Kungl. Maj:ts förslag, så få vi de gamla bestämmelserna, och tycka herrarna, att det är bättre för dem, som gå i utländsk fraktfart, så må det vara herrarnas ensak.

Nu sade herr Sommelius, att inom någon tid skulle hela den export- och importrörelse vi ha, ligga nere, och därför skulle ett beslut enligt utskottets förslag egentligen icke ha någon praktisk inverkan för den sjöfart, som upprätthåller vår export och import. Ja, det är ju så, att vi i denna stund icke veta, vilken dag denna export och import kan komma att ligga nere, men för den händelse man får räkna något med väderleksförhållandena, så, om jag undantager den export som går på den allra nordligaste delen av Sverige, är det väl ändå en tid kvar för export- och importrörelsen i Östersjön. Och framför allt på Västkusten kan väl icke denna export- och importrörelse vara beroende av årstiden, utan där är den väl jämförelsevis öppen hela året om. Vårt beslut innebär ju därför en avgjord fördel för importen och exporten, även om det fattas enligt statsutskottets förslag. Och jag kan som sagt icke se, att det på något sätt försämrar förhållandet för dem, som gå i utländsk fraktfart, utan tvärt om i väsentlig grad förbättrar det, då det väl för dem är en fördel att ha en sådan försäkring, som här bjudes, även om de få betala hela premiebeloppet på en gång.

Jag ser icke denna fråga ur redareintressesynpunkt i annan mening, än att jag icke kan fördölja för mig, att här är redareintresset allt för starkt framträdande beträffande sättet att uppdelade premiernas erläggande i kontant ersättning och i reverser, som statsverket endast under vissa omständigheter har rätt att inkassera. Jag kan icke frigöra mig från, utan att redareintresset tager betalt för alla sina frakter på samma sätt, som om de finge betala hela premien. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

*Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)*

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! En av de största olägenheter, som drabba vårt land under nuvarande hårda läge, är ju, att vi hava stor brist på kapital. En inverkan omständighet i det fallet är naturligtvis, hur vår handelsbalans kan komma att ställa sig. Vi veta litet var, att under senare år vår handelsbalans förbättrats och att en mycket viktig faktor, som inverkat hertill, är, att vår sjöfartsnäring kommit att mer och mer blomstra upp genom intjänta frakter på utländsk fraktfart. Dessa intjänta frakter hava under senare tid ökats från cirka 60 miljoner kronor till 100 miljoner kronor och dessa 100 miljoner kronor hava i väsentlig mån bidragit till att stärka vår handelsbalans. Då vi nu framför allt behöva penningar, vore det väl märkvärdigt, om vi icke skulle se till, att dessa intjänta frakter komma till landet i största möjliga utsträckning.

Nu veta vi, att bland alla olägenheter för de neutrala staterna så är det för dem också en fördel däri, att de möjligen kunna intjäna mera frakter än vanligt, därför att de stridande makternas handelsflottor komma ur räkningen. Då vore det väl märkvärdigt, om vi icke på allt sätt skulle se till, att vår handelsflotta finge den större fördelen och därigenom kunde draga pengar till landet. Vi böra väl därför se till, att våra fartyg, som gå i utrikes fraktfart, icke ställas sämre utan lika bra och allra helst bättre än främmande fartyg. Göra vi det, så handla vi i landets intresse, och det är ur den synpunkten jag ser saken. Och jag tror, att oavsett det beslut första kammaren fattat det skall kunna tänkas, att Kungl. Maj:ts förslag skall kunna komma att förbättra ställningen för dessa i utrikes fraktfart gående fartyg. Och då det är ett utmärkt sätt att åtminstone i någon mån upprätthålla vår handelsbalans och gagna landets intressen, så yrkar jag bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rydén: Jag begärde ordet för att göra ett beriktigande i en uppgift, som jag lämnade i mitt förra anförande och som var hämtad från ett yttrande, som fällts i första kammaren av en av mig namngiven ledamot. Jag har blivit satt i tillfälle att lämna detta beriktigande genom en ärad ledamot av denna kammare, herr Herlitz, som ju på detta område är särskilt erfaren. Han lämnade då följande meddelande beträffande de erfarenheter han hade om försäkring av sjömän: »Dödsfallsförsäkring å sjömäns liv har under sista veckorna meddelats i mycket stor utsträckning av svenska livförsäkringsbolag. I allmänhet äro föräkringsbeloppen för vanliga sjömäns liv ettusen till tvåtusen kronor, någon gång tvåtusen kronor för gifta och ettusen för ogifta. Men något fall, då endast gifta försäkrats, kan jag ej erinra mig. För befälhavare, styrmän och maskinister äro försäkringsbeloppen högre.» Det yttrande, som var hållet i första kammaren, skulle sålunda innebära en oriktig framställning så tillvida, att det skulle i allmänhet vara så, att de ogifta sjömännen voro dödsfallsförsäkrade för tusen kronor, medan de gifta

voro dödsfallsförsäkrade för ett eller tvåtusen kronor. I sak kan jag icke för min del finna, att denna omständighet förändrar det om-döme jag gav om det sätt, varpå man sörjer för arbetarnes intressen i detta fall, då ju de försäkringsbelopp, som det här är fråga om, icke på något sätt svara emot vad vi tänkte oss och jag för min del åt-minstone tänkte mig, när jag var med om att tillstyrka det stats-utskottetsbetänkande, varom här är frågan. Och följaktligen inver-ka icke dessa upplysningar i annan mån, än att jag där kommit att ofrivilligt återgiva ett oriktigt meddelande.

Jag vill också säga, att denna fråga är ganska egendomlig på det sättet, att den kastar om alla möjliga vanliga partiförhållanden. I andra kammaren talar nuvarande finansministern för Kungl. Maj:ts förslag; i första kammaren har den förutvarande finansministern i den Lindmanska ministären, herr Swartz, talat för statsutskottets hemställan. I denna kammare har en representant för en sjöstad, Hälsingborg, talat för Kungl. Maj:ts förslag; i första kammaren har en framstående representant för Göteborg, konsul Ekman, talat för statsutskottets hemställan. Och här talar jag och herr Thorsson för statsutskottets hemställan, medan herrar Branting och Palm-stierna tala för Kungl. Maj:ts förslag. Här gå ju sålunda alla de vanliga limningarna upp i riksdagen. Men jag tror, att vi böra hålla fast vid vad som är skillnaden mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag i detta fall, och då tror jag, att det icke blir så lätt för den sidan, som här nu vill pressa även Kungl. Maj:ts förslag igenom, att kunna göra det.

Det gemensamma i de båda förslagen är, att vare sig fartyg gå i rent inrikes sjöfart eller i blandad inrikes och utländsk sjö-fart eller de gå i bara utländsk sjöfart, så komma de i alla tre fal-len i tillfälle att bli försäkrade. Men skillnaden är, att de fartyg, som någon gång anlöpa svensk hamn, alltså bara gå i svenska ham-nar eller både svenska och utländska hamnar, men i varje fall göra någon direkt nytta för landets eget näringsliv, skulle enligt stats-utskottets hemställan få den förmånen, att de finge betala endast en fjärdedel av premien kontant och lämna revers på tre fjärdedelar. medan de fartyg, som bara gå i utländsk sjöfart och icke göra någon sådan nytta för landets industri, export eller import, få erlægga hela försäkringspremien kontant. Där i ligger skillnaden. Kan man verkligen med framgång hävda den meningen, att det är riktigt, att de fartyg, som göra landets näringsliv den nyttan, att de antingen tillföra eller utföra någonting, få någon liten förmån framför de fartyg, som bara gå i rent utländsk sjöfart utan att föra varor till eller från landet? Kan det vara riktigt eller orimligt, att vi giva de fartyg, som anlöpa svenska hamnar, en liten förmån, som icke de andra ha? Så ligger saken, och jag kan icke finna annat, än att det är utomordentligt goda skäl för att man i detta fall följer stats-utskottets hemställan.

Jag vill icke bestrida — det vill jag säga — att det här kan bli en sammanjämkning. Jag tror icke det är omöjligt, men det är ju alltid ovisst. Och det förstår var och en, att det försvåras ytter-

Ang. sjöför-säkring mot krigsfara.
(Forts.)

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

ligare därigenom, att förmodligen båda kamrarnes medlemmar resa hem i afton i stor utsträckning. Det är icke så lätt att åstadkomma sammanjämkning och beslut av dem, som äro kvar. Men att det är möjligt, det tror jag, och det vill jag — med hänsyn till yttranden från andra håll — hava sagt såsom medlem av statsutskottet.

Herr Palmstierna: Herr talman! Ett ord till mina båda ärade vänner på Skånebänken. Den ene fällde det yttrande, som liksom mera koncentrerat framförde vad som låg under: »*man öm-mar för redarna*». Jag vill för min del säga herrarna, att den saken sannerligen icke stått för mig såsom avgörande vid denna frågas behandling. Här är det tvärtom så, att hela vårt lands näringsliv är i ett synnerligen bekymmersamt läge vare sig sett från redarnas eller arbetsgivarnas av det ena eller andra slaget eller arbetarnas standpunkt, och därför är det skäl, att vi så snart som möjligt åter söka få vårt näringsliv i *normala* gängor. Det är vad som i detta ögonblick bör vara det *uteslutande* vägledande motivet. Nu ha dessa ärade talare, framhållit, att fartygen nödvändigt böra gå mellan utländska och svenska hamnar eller fram och tillbaka mellan svenska hamnar för att få understödet. Herr Rydén tyckes ha den högst egendomliga uppfattningen, att endast i det avseendet, då fartyg löpa från en svensk till en utländsk hamn och tillbaka, göra de landet någon nytta, ty då införa de varor till eller utföra sådana från landet. En sådan nationalekonomisk uppfattning är nästan *unik*. Vad som i själva verket i detta ögonblick, förutom att vi få in vissa råvaror, är av den största betydelse, är att vi få in utländska valutor, och införskaftet av utländska valutor sker lika väl genom fraktfart på oceanerna som genom fraktfart från svensk till utrikes ort. Det är ett spörsmål av synnerligen betydande vikt, och norrmännen ha sannerligen den saken alldeles klar för sig och göra i det avseendet mycket mer än vi. Då vill jag säga, att få vi in dessa utländska valutor, borde var och en förstå, att när det råder sådan knapphet på marknaden, kommer det bli en hävstång för hela vårt näringsliv. Således när herr Rydén säger, att han går med på saken, om man tillför landet något av värde, så säger jag, att den tillför landet i detta ögonblick ett betydande värde, nämligen dessa utländska valutor. Med denna hans tankegång borde sålunda följa bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill säga herrarna, att här går ett rykte i dag, att så allvarliga händelser förestå, som att vår malmexport skulle stoppas, och att åtskillig handel på våra grannländer därigenom skulle upphöra. Jag vill då fråga: vad skall det bli av våra fartyg, som kanske få ligga stilla med sina besättningar? Är det då icke angeläget att se till, att de likväl som andra staters fartyg kunna kämpa sig till handelsomsättning annorstädes? Jag tror, att det är en synpunkt, som i detta ögonblick icke bör fråses. Det vill jag verkligen hava sagt de båda ärade ledamöterna av statsutskottet.

Utskottets ärade vice ordförande har också låtit man och man emellan förstå, att han icke kan finna, vad det skulle kunna bli för

sammanjämkning. Nu var det visst så, att när statsutskottet behandlade detta ärende, voro blott åtta ledamöter från första och två från andra kammaren närvarande. Detta till värdesättningen av betänkandet. Nu ha kamrarna emellertid fått tillfälle att debattera denna fråga ingående, och då är det helt naturligt, att statsutskottet bör bjuda till att trots förutfattad mening söka åstadkomma en sammanjämkning. Vidare är det *grundlagsenligt* statsutskottets skyldighet att göra detta, om det över huvud taget enligt grundlagen går att göra det. Jag tror för övrigt, att vid en fråga av denna beskaffenhet statsutskottet kommer finna angeläget att tillmötesgå riksdagens mening, som dock är att man får ett resultat i denna fråga. Något så otroligt — jag säger rent av otroligt — som att en liten majoritet från statsutskottet icke skulle *vilja* åstadkomma en sammanjämkning, kunna herrarna icke få kammarens ledamöter att tro. Tydligt är, att en sammanjämkning kommer till stånd. För övrigt är den relativt lätt gjord.

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts)

Herr Rydén har sagt, och det är väl att jag åtminstone härutinnan får tillfälle att varmt instämma med honom, att här gå alla partilinjor isär. När så är fallet, borde kammarens ledamöter mer än eljest efter en så lång debatt fästa avseende, endast vid de sakliga argument, som framförts i syfte att underlätta vår sjöfartsnärings bedrivande, vare sig det gäller arbetsgivarnas eller arbetarnas ställning, så att vi även kunna få de ökade inkomster och den stadga i vårt finansväsen, som sannerligen är nödvändig för hela vårt svenska näringsliv.

Herr vice talmannen *D. Persson* instämde häruti.

Herr Ekman: Herr talman! Jag hade begärt ordet redan före herr Palmstiernas sista anförande. Eljes skulle detta naturligtvis varit tillräcklig anledning för mig för att ännu en gång yttra mig. Närmaste anledningen till detta mitt anförande är vad som sades i slutet av det anförande, som vi hörde från statsrådsbänken, i vilket herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalade den uppmaningen till kammaren att här acceptera Kungl. Maj:ts förslag under förvissning om, att statsutskottet skulle kunna finna en lämplig sammanjämkning mellan det beslut, som fattats i första kammaren, och det, som om kammaren nu följer statsrådets anvisning, skulle komma att fattas i andra kammaren. Herr Palmstierna gjorde också en antydning i samma riktning. Jag skall icke upptaga till bemötande de anvisningar om vad som är grundlagsenligt statsutskottets skyldighet, som herr Palmstierna ansett lämpligt lämna, ty jag tror icke det finns anledning sätta i fråga, att icke statsutskottet kommer denna gång liksom tillförene att rätta sig efter grundlagens föreskrifter. Jag skall dock be få framhålla, att även från håll, där det sagts, att sammanjämkning torde vara möjlig, har man strukit under att en sådan säkerligen skulle bli svår att åstadkomma.

Så ha också framhållits de säregna förhållanden under vilka denna sammanjämkning skulle komma till stånd, då såväl riksda-

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

gens som statsutskottets ledamotsantal vid denna tid är mycket reducerat. Herr Palmstierna antydde något om antalet närvarande ledamöter, när denna fråga ursprungligen avgjordes inom statsutskottet. Till vad han yttrade skall jag be att få foga, att alla de ledamöter från statsutskottet, som icke varit närvarande, när statsutskottet fattade sitt beslut men i debatten i dag deltagit, ha yrkat bifall till statsutskottets förslag oförändrat. Jag har icke någon anledning tro annat än att övriga närvarande ledamöter av statsutskottet hysa samma uppfattning. Om man här så varmt ivrar för, att något skall göras, skulle jag vilja, innan talmannens klubba faller, efter avslutad debatt, framställa det spörsmålet: vore det då icke under nuvarande omständigheter, både med hänsyn till de förhållanden, under vilka vi dessa sista dagar arbetat, som med hänsyn till det beslut, som första kammaren i denna fråga fattat. klokare, för att vi skola kunna vara säkra på att vinna *något*, att acceptera statsutskottets förslag, än att spänna bågen så högt, att frågan måhända faller?

Med herr Ekman förenade sig herr *Olofsson* i Digernäs.

Herr Hildebrand: Herr talman! Det är alldeles ofattligt, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna kammare skulle riskera frågans fall. Jag kan icke förstå det resonemanget, och jag kan icke tro på ett sådant resultat. Tvärtom förefaller det mig, som om denna kammare hade allt skäl i världen att se saken vidsyntare än utskottet och första kammaren gjort. Jag vill anknyta de få ord jag här vill uttala till en synnerligen viktig sak, som herr Palmstierna endast antydde. Det gäller frågan om vår järnmalmsexport. Det har kommit telegram idag, att England förklarar järnmalm vara krigskontraband. Jag har sett anslag om, att det kommit, och jag har icke någon anledning tro annat, än att uppgiften därom är riktig. Detta kan få en mycket ledsam inverkan på vår export och sjöfart. Ju mer sjökriget tilltager, desto mera kommer de neutrala ländernas sjöfart att bliva klämd, och det gäller för oss att på allt sätt kämpa för vårt ekonomiska oberoende och vår utkomst i detta land. Om nu järnmalmsexporten skulle försvåras, och sjöfarten på det ena eller andra området bliva allt riskablare, är det då rimligt tänka sig, att större delen av vår handelsflotta lägges upp, och att folket blir utan arbete? Är det då icke riktigt, att statsmakterna göra vad de kunna för att främja vår utrikes sjöfart, då icke bara sjöfolket får arbete, utan även pengar dragas till landet, som därigenom får de utländska tillgodohavanden, som det sannerligen så väl behöver? Jag tror att kammaren skulle fatta ett synnerligen väl motiverat beslut genom att godtaga Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skall endast be att få yttra några få ord.

Herr Rydén yttrade nyss ett beklagande, att det syntes som om limningarna mellan partierna här gått isär. För min del tycker jag, att det för en gångs skull är ganska angenämt att se, att det i denna fråga är saken, som har det största värdet för debattanterna.

Det anfördes också, att det var egendomligt att se, att en ledamot av första kammaren och representant för en stor sjöstad uttalat sig för utskottets förslag, då jag däremot, som även är representant för en sjöfartsstad, har anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag. Detta har säkert sin helt naturliga förklaring, om herr Rydén aktat på den stadens intresse, som han representerar. Jag skäms icke för att kämpa för min stads intressen. Om herr Rydén hade aktat på det sjöfartsintresse, som finnes i Malmö, hade han också anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Saken är nämligen den, att i Göteborg liksom i Stockholm och en del andra svenska städer är det vissa bestämda linjer, på vilka sjöfarten går, men i Hälsingborg och Malmö är sjöfarten hänvisad till trampfart, där man får reda sig så gott man kan. Visserligen kunna tillfällen erbjudas, då även denna sjöfart förmedlar import och export till Sverige, men i de flesta fall får sjöfarten skötas i utländska farvatten. Det uppställer sig då frågan, vilket av dessa olika slag av sjöfart, som är värdefullast. Herr Rydén har under denna debatt uttalat sig absolut underkännande om hela den svenska sjöfart, som bedrives mellan utländska platser. Det är dock icke så, att denna sjöfart är av mindre betydelse än den, som bedrives på bestämda linjer. Jag skattar tvärtom trampfarten högre; den är helt säkert av större betydelse än den sjöfart, som bedrives på bestämda trader. Herr Palmstierna har nyss påpekat dess betydelse. Om herrarna hade en aning om det utländska kapital, som tillföres landet genom denna sjöfartsnäring, så skulle man icke behöva höra sådana uttalanden, som här gjorts från Skånebanken.

Då särskilt herr Thorsson talade om Norges och Danmarks sjöfart, och ifrågasatte dess betydelse, så vill jag säga, att Norges sjöfart är dess viktigaste näring. På den har i stort sett Norge levat och existerat i många år, och den har en alldeles ofantlig betydelse både för Norge och för fraktfarten på hela vårt jordklot.

Det är sålunda alldeles icke att undra på, om finansministern funnit det vara angeläget, att även vår svenska fraktfart skulle under nuvarande prekära förhållanden kunna finna en lämplig utkomst i världen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Lindman; och fann herr talmannen den se-

Ang. sjöförsäkring mot krigsfara.
(Forts.)

Ang. sjöför-
säkring mot
krigsfara.
(Forts.)

nare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 111 med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Lindman, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan oförändrad.

Voteringen utvisade 52 ja mot 20 nej, vid vilken utgång kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Lindman.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å motiveringen propositioner först på gdkännande av utskottets motivering samt vidare på godkännande av samma motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Palmstierna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 9.

Vid härå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst medgivande i fråga om framtida låneunderstöd av staten till järnväg mellan Gånghester och Ulricehamn, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets memorial, nr 113, angående statsregleringen för år 1915.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. av låne-
medel utgående
anslag.

Härefter föredrogs *punkten* 8, angående av lånemedel utgående anslag; och yttrade därvid

Herr Palmstierna: Herr talman! Det är en punkt här, som jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid. Vi hade ju härom dagen att besluta om en del av inkomstsidan, och nu föreligger i statsregleringen en annan del av inkomstsidan plus utgiftssidan. Detta virrvarr, som utmärker uppgörandet av

statsbudgeten, sökte jag belysa i ett tidigare anförande. Nu föreligger emellertid här en punkt i detta statsutskottets memorial, som saknar egentlig motivering. Man har ej ansett detta vara behöfligt, ty man har uppfattat hela åtgärden nästan formellt. Men den är i själva verket en bland de viktigaste punkterna i hela regleringen. Framställningen om att vidtaga den åtgärd, som är omnämnd i denna åttonde punkt, skedde på ett mera privat sammanträde mellan delegerade från bevillningsutskottet och statsutskottet. Det är nämligen så, att man här faktiskt frångår en praxis, som tidigare blivit tillämpad, och överför åtskilligt, som förut tagits såsom skattemedel, på låne-medel i syfte att därmed underlätta budgeten. Men ingenting om detta står nämnt i hela betänkandet. Sålunda går kammaren nu att fatta ett beslut av ganska betydelsefull beskaffenhet. Kammaren vet dock i själva verket ej, varför den gör det, men den egentliga anledningen är den av mig nu nämnda. Och det är ytterligare ett belysande exempel på, hur illa riksdagen tillvägar går vid behandlingen av statsbudgeten.

När jag emellertid ser den ärade vice ordföranden i statsutskottet inträda i kammaren, vill jag begagna tillfället att framställa en mindre fråga, vars svar det torde vara skäl i att man får bevarat åt protokollet. Vi ha först på sid. 14 summan 900,000 kronor. Där står en närmare specifikation över vilka belopp, som äro överflyttade från skattemedel till lånemedel. Sedan kommer emellertid på sid. 15 1,400,000 kronor, för vilket endast står den kortfattade motiveringen, att utav det anslag, som utgår till järnvägarna, synes det utskottet, att en viss del, lämpligen 1,400,000 kronor, bör överföras till lånemedel. Det är säkerligen för kammaren av stort intresse att erfara, att det syntes den minoritet av statsutskottets samtliga medlemmar, som hade detta ärende till behandling, lämpligt att så förfara. Men vad är detta över huvud taget för belopp? Vartill utgår detta? Finns det saklig befogenhet, sakliga skäl att överföra ett så stort belopp från skattemedel till lånemedel? Detta är någonting, som kammarens ledamöter på grund av denna kortfattade motivering ej ha någon aning om. Men det är givet, dels ur principiell synpunkt, dels ock med tanke på att här kunna efterräkningar komma under följande år, att det för kammarens ledamöter är utav en viss betydelse att erfara, vad detta är för slags medel, till vilka ändamål de äro avsedda, och det är endast för att få en sådan upplysning, och för att få den till kammarens protokoll, som jag, herr talman, velat yttra mig i denna sak.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag har redan vid ett föregående tillfälle uttalat mig om vilka svårigheter som i år förelegat för att få budgeten att gå ihop, och under sådana omständigheter har det varit önskvärt och nödvändigt att i större utsträckning än man eljest skulle ha gjort, använda lånemedel till utgifter av sådan beskaffenhet, att de eljest skulle ha bestritts med andra

Ang. av låne-
medel utgående
anslag.
(Forts.)

Ang. av låne-
medel utgående
anslag.
(Forts.)

medel. Den post, det här gäller är en dylik post, och det har synts utskottet med hänsyn till nu rådande förhållanden, att man borde, ehuru denna post under vanliga förhållanden sannolikt skulle ha bestritts av skattemedel, nu bestrida den med lånemedel.

Herr Palmstierna: Jag ber endast att få konstatera, att jag tyvärr ej har fått någon upplysning om till vilka specificerade ändamål dessa penningar, just dessa 1,400,000 kronor äro avsedda. Något skäl för åtgärden måste väl ändå finnas.

Vidare ber jag att få betona, att när man nu lägger över på lånemedel belopp, vilka sedan lång tid och enligt praxis utgjorts av skattemedel, detta ju i själva verket innebär, att något som man tidigare ansett borde kunna utgå från skattemedlen, nu ej längre skall göra det, men härför tarvas naturligtvis en ingående och upplysande motivering. Annars blir det bara ett godtyckligt, principlöst manipulerande.

Herr Ekman: Herr talman! Jag förstår egentligen ej, vart herr Palmstierna syftar. Här står ju vilka slags anläggningar vid statens järnvägar, det gäller, och därvid har man ansett, att man härför denna gång nödgas ta av lånemedel 1,400,000 som jag nyss antytt. Det är en nödvändighetsåtgärd som jag tror, att man under nuvarande förhållanden får finna sig i. Kanske skulle man också kunna säga, att det numera, då en förnyelsefond vid statens järnvägar finnes, är något mindre risk att vidtaga denna åtgärd än tidigare hade varit fallet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—11.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kamraren bifallna.

Ang. inlands-
banan.

Efter föredragning härpå av *punkten 12*, angående inlandsbanan, begärdes ordet av

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är ingalunda min avsikt att med ett enda ord opponera mig mot statsutskottets hemställan i denna punkt. Jag finner det tvärtom synnerligen naturligt och mycket klokt, att statsutskottet under nu rådande förhållanden icke velat förorda en avsättning till betydande belopp för det ifrågavarande ändamålet, inlandsbanans fortsättning. Men innan talmannens klubba faller, skulle jag dock vilja giva uttryck åt en förhoppning: en förhoppning, att när bättre tider i ekonomiskt avseende stunda i vårt land, svenska riksdagen då skall befinnas villig att med förnyad styrka upptaga arbetet på fullbordandet av det stora verk, som heter inlandsbanan med dess tvärbanor.

Där uppe i dessa bygder, som beröras av dessa järnvägar, lever ett kärnsunt, livsdugligt och strävsamt släkte, ett folkmaterial, som Sverige sannerligen har alla skäl att taga vara på. Den tanken kan icke och får icke dö bort, att i dessa oerhörda vidder, som för närvarande till stor del ligga som ödemarker med stora men ännu icke utnyttjade utvecklingsmöjligheter, att på dessa vidder skolas skapas nya kulturfält, nya hem för en mångdubbel befolkning. Den tanken kan icke förverkligas, utan att man först skapar de nödvändiga förutsättningarna, bättre kommunikationer.

Ang. inlands-
banan.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 13 och 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17, angående uppskov med vissa extra ordinarie utgifter.

Ang. uppskov
med vissa
extra ordinarie
utgifter.

I tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 108, av greve *F. Cl:son Wachtmeister* samt den andra inom andra kammaren, nr 267, av herr *Ekman*, hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att extra ordinarie utgifter, till vilkas bestridande anslag vore uppförda å 1914 och 1915 års riksstater, skulle av Kungl. Maj:t kunna uppskjutas till den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte förklara, att extra ordinarie utgifter, till vilkas bestridande anslag vore uppförda å 1914 och 1915 års riksstater, skulle av Kungl. Maj:t kunna uppskjutas till den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr *Staa*ff anförde: Herr talman, mina herrar! Redan vid remissen av den motion, om vilken det i denna punkt är fråga, tillät jag mig att framhålla, att densamma syntes stå i uppenbar strid med denna kammars vid riksdagen 1912 så bestämt uttryckta åsikt i fråga om rätten att låta anstå med verkställande av beviljade extra ordinarie utgifter. I anledning därav uppkom den fråga, huruvida denna motion rätteligen

Ang. uppskov
med vissa
extra ordinarie
utgifter.
(Forts.)

borde gå till statsutskottet eller till tillfälligt utskott, vilket senare skulle kunna ha ifrågasatts under den förutsättningen, att motionen varit formulerad på ett annat och mera med denna kammarers förut uttalade uppfattning överensstämmande sätt. Emellertid stannade jag för min del vid den uppfattningen, att den kunde gå till statsutskottet, men jag uttalade tillika den förhoppningen, att statsutskottet vid dess behandling av saken måtte uppmärksamma denna fråga och, i händelse utskottet stannade vid ett tillstyrkande av bifall, göra den ändring, som vederborde.

Nu har statsutskottet i detta avseende icke gjort annat än att, medan motionen gick ut på att riksdagen måtte *medgiva*, att extra ordinarie utgifter, till vilkas bestridande anslag äro uppförda på 1914 och 1915 års riksstater, må av Kungl. Maj:t kunna uppskjutas till den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, så har utskottet nu hemställt, att riksdagen skulle *förklara* detta i stället för »medgiva». Det är i själva verket samma sak och innebär ingalunda någon förbättring i det avseende, som jag tillåtit mig påpeka. Jag förmodar, att det icke är anledning till att här, två år efter sedan kammaren uttalade sin uppfattning i det avseende varom fråga är, ingå i någon närmare utläggning och argumentering om denna uppfattnings berättigande, utan jag föreställer mig, att jag kan utgå ifrån, att kammaren fortfarande vidhåller samma uppfattning. Jag vill emellertid därtill lägga ett påpekande av, huru synnerligen olämpligt det skulle vara att göra en sådan här förklaring från riksdagens sida, ty det skulle för framtiden innebära, att, så snart icke en sådan förklaring vore gjord beträffande det ena eller andra extra ordinarie anslaget, så skulle Kungl. Maj:t vara förhindrad att helt eller delvis låta anstå med den utgift anslaget avsåge. Nu uppvisades det vid 1912 års riksdag, att det är ganska vanligt, att sådana anstånd äga rum med en utgift, dels helt och dels delvis. Detta till följd av en hel mängd olika synpunkter, som hindrat eller gjort det olämpligt att omedelbart verkställa beslutet. Det är vid sådant förhållande tydligt, synes det mig, att man icke bör för framtiden belasta riksdagen med nödvändigheten av sådana överväganden, som sådana här klausuler skulle innebära, så mycket mera som under årens lopp det icke på något vis befunnits olämpligt, att Kungl. Maj:t kan äga denna befogenhet, ehuru visserligen det vid 1912 års riksdag var mycket delade meningar om ett enda särskilt anslag.

Då jag antydde, att jag trodde, att statsutskottet skulle kunna ändra yrkandet, så att det bleve oangripligt ur den synpunkt, som jag framhållit, så tänkte jag mig, att utskottet skulle omforma det i den riktning, att det bleve ett påpekande, ett framhållande av lämpligheten att särskilt under nu rådande omständigheter göra ett övervägande i den riktning, som motionärerna avse, att klämman sålunda skulle gå ut på ett betonande av lämpligheten av ett sådant övervägande och utredning.

Men nu går klämman, som jag nyss anmärkt, ut på någonting, som icke kan fattas annat än så, att riksdagen skulle mena, att ingen som helst befogenhet kan finnas för Kungl. Maj:t att göra uppskov annat än om sådana här medgivanden eller förklaringar blivit lämnade. Jag behöver knappast nämna i det sammanhanget, att naturligtvis riksdagen beträffande regeringsåtgärder, varigenom uppskov skett med verkställande av en utgift, har alla tillfällen till kontroll och anmärkning, som den i övrigt har över kungl. Maj:ts befattning med statsärendena. Den har konstitutionsutskottets anmärkningsrätt, enskilda medlemmars interpellationsrätt, motionsrätt o. s. v. o. s. v.

Härtill kommer nu, att efter min tanke hela denna av statsutskottet tillstyrkt motion i sig själv är mycket litet praktisk. Om den skulle haft något praktiskt ändamål, skulle väl motionärerna ha pekat på några särskilda kategorier av utgifter, som de menade vore av beskaffenhet att böra företrädesvis göras till föremål för en sådan åtgärd, som här ifrågasättes. Så har emellertid alldeles icke skett, utan motionen och utskottets utlåtande äro av det mest generella innehåll och lämna ofantligt liten ledning i detta avseende. Jag kan således icke fatta, att Kungl. Maj:t av ett beslut av riksdagen i motionens riktning skulle erhålla någon som helst ledning eller anvisning av värde.

Då jag således anser att det föreliggande yrkandet är oriktigt, att det innebär betänkligheter för framtiden samt att det icke alls skulle ha några som helst praktiska påföljder, så hemställer jag, herr talman, om avslag å detta yrkande.

Vidare yttrade

Herr Ekman: Herr talman! Jag skall icke gent emot herr Staaff ge mig in på ett försök att bestrida hans uppfattning, att orden »medgiva» och »förklara» innebära precis detsamma; herr Staaff är naturligtvis skickligare att bedöma den frågan än vad jag är. Men jag vill dock säga, att mig förefaller det, som om ett *medgivande* från riksdagen vore något annat, än att riksdagen helt enkelt ger en *förklaring* åt något. Orsaken till den ändring, som här av statsutskottet enhälligt vidtagits genom att utbyta det i motionen använda ordet »medgiva» till det i betänkandet förekommande ordet »förklaring», har uteslutande varit den, att man velat söka tillmötesgå just den uppfattning, som herr Staaff uttalade vid det tillfälle, då motionen i fråga remitterades här i denna kammare. Jag kan endast beklaga, då jag nu finner, att statsutskottet har misslyckats i denna sin önskan att gå honom tillmötes härvidlag.

Vad själva den fråga beträffar, som det här gäller, måste jag vidhålla den uppfattning, som jag tillät mig uttala vid motionens remitterande till statsutskottet, nämligen att det måste anses vara en skillnad mellan å ena sidan vad som förekom år 1912, då den, på grund av resultatet av valrörelsen året förut nytil-

Ang. uppskov
med vissa
extra ordinarie
utgifter.
(Forts.)

Ang. uppskov
med vissa
extra ordinarie
utgifter.
(Forts.)

komna, regeringen undansköt den under samma valrörelse så utomordentligt framträdande frågan, och å andra sidan att, såsom herr Staaß nu mycket riktigt uttalade, ge regeringen ett *generellt* bemyndigande att beträffande alla de extra ordinarie utgiftsanslagen i två års stater, av vilket slag det vara månne, göra de undanskjutningar, vilka på grund av de exceptionella förhållanden, som nu råda, kunna visa sig önskvärda. Sådana förhållanden, under vilka vi nu leva och med all säkerhet en tid framåt komma att leva, påkalla ovillkorligen ett bemyndigande för regeringen i vidare utsträckning, än vad åtminstone jag liksom även statsutskottet anser, att regeringen eljest har. Jag kan icke neka till, att det skulle i hög grad förvåna mig, om riksdagens andra kammare genom ett bifall till det av herr Staaß nu framställda yrkandet skulle vilja ge på hand, att Kungl. Maj:ts regering har rättighet att riksdagen ohörd vidtaga ändringar i huru stor utsträckning det vara månne i avseende å sådana utgiftsanslag, vilka riksdagen i anledning av framlagda kungl. propositioner beslutat. Att Kungl. Maj:t tidigare med stöd av alldeles särskilda då förhandenvarande förhållanden kunnat beträffande en eller annan fråga våga sig på en dylik åtgärd och sedermera fått detta godkänt av riksdagen, innebär för mig ingalunda ett bevis på, att Kungl. Maj:t har en sådan vidsträckt makt med avseende å vad riksdagen beslutar, att Kungl. Maj:t beträffande *alla* sådana frågor genererat kan vidtaga vilka åtgärder som helst.

Herr Staaß sade, att statsutskottet här borde ha pekat på vissa särskilda kategorier av frågor eller åtminstone på vilka slags frågor, som enligt statsutskottets mening borde kunna göras till föremål för den av motionärerna avsedda åtgärden. Det är just svårigheten att på grund av den nuvarande situationen kunna utpeka några sådana vare sig kategorier av frågor eller enskilda frågor, som gjort, att det syntes motionärerna och statsutskottet nödvändigt att lämna Kungl. Maj:t ett generellt bemyndigande av detta slag. I ett enda avseende borde dock, såsom statsutskottet påpekar, ett undantag ifrån detta medgivande äga rum; statsutskottet uttalar sig nämligen för, att man borde söka undvika uppskjutandet av sådana arbeten, som kunna anses vara särskilt lämpade att bereda arbetstillfälle.

För min del vågar jag uttala den förhoppningen, att riksdagens andra kammare nu skall veta att hävda, att kammaren icke anser, att Kungl. Maj:t äger en så vidsträckt befogenhet, som ett bifall till herr Staaßs yrkande skulle innebära. Å andra sidan anser jag, att riksdagens andra kammare därigenom ingalunda har intagit en annan ståndpunkt än den, kammaren i en *speciell* fråga intog vid 1912 års riksdag.

Jag anholder, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets enhälligt gjorda hemställan.

Herr Rydén: Jag ber att i allra största korthet få tillkänna-

giva, att jag för min del instämmer i det yrkande, som här blivit framställt av herr Staaff. Redan vid remissen av förevarande motion instämde jag i det anförande, som herr Hallendorff då här höll och vari han enligt min mening angav de konstitutionella skälen för den ståndpunkt, som han intager i denna fråga. Vad som gör, att jag särskilt reagerar mot denna motion såsom varande fullständigt obehöfelig och ägnad att framkalla missförstånd, är den erfarenhet, jag vunnit såsom statsrevisor. Jag har såsom sådan i åtskilliga år varit i tillfälle att se, att, vare sig det är normala förhållanden eller icke, har det inträffat icke blott tillfälligtvis ett enda år, utan år efter år, att en rad av utgifter, för vilka riksdagen beviljat anslag, blivit uppskjutna beroende på, att de arbeten, som anslagen avsett, icke kunnat komma i gång. Man har icke kunnat få ritningar färdiga o. s. v., och det är ju många mankemang, som kunna ha uppstått och som medfört att man icke kunnat taga ett av riksdagen beviljat anslag i bruk. Men icke har väl någon ifrågasatt, att Kungl. Maj:t icke skulle ha rätt att med hänsyn till föreliggande omständigheter uppskjuta ett arbete och att först sedan under ett följande budgetsår taga det för arbetet avsedda anslaget i anspråk. Jag anser, att Kungl. Maj:t enligt grundlagen har en sådan rätt, och i praktiken har även alltid en sådan tolkning blivit tillämpad. Jag är ledsen över, att här behöva yttra mig både mot ordföranden och vice ordföranden i statsutskottet, vilka jag så högt värderar. Om jag blivit i tillfälle att tala med de ärade motionärerna om denna sak, skulle jag ha velat avråda dem från att väcka denna motion, då den blott är ägnad att framkalla missförstånd. Om nämligen motionen nu antages, vad kan man då lägga in i ett sådant beslut för framtiden? Jo, att Kungl. Maj:t icke har rätt att uppskjuta användandet av ett extra anslag till ett år efter det, för vilket det blivit beviljat. Det missförståndet kan uppstå, och därför vill jag hemställa, att kammaren ville avslå utskottets hemställan.

*Ang. uppskov
med vissa
extraordinarie
utgifter.
(Forts.)*

Herr Hildebrand: Vi ha här hört av herr Staaffs anförande, att han för sin del har en synnerligen fri uppfattning av Kungl. Maj:ts rätt att uppskjuta användandet av de utav riksdagen beviljade anslagen, och jag skulle mycket långt kunna gå med honom i den uppfattning, som han här sålunda framlagt. Jag skulle dock vilja såsom det avgörande härvidlag framhålla, att för det fall att Kungl. Maj:t bör ha rätt att frångå ett av riksdagen beviljat anslag, bör något *nytt* moment ha tillkommit, inverkan på själva sakfrågan, på frågan om anslagets användande. Om ett sådant moment tillkommit, då är det fullt i sin ordning, att Kungl. Maj:t undanskjuter verkställandet av ett anslagsbeslut. Nu förefaller det mig emellertid, som om man mycket väl kan, även om man har denna uppfattning, förstå den grundstämning, som tagit sig uttryck i motionen. Här har vårt land liksom andra länder kommit in i en depressionstid, och då ha dessa motionärer känt ett behov av att bereda riksdagen tillfälle att lämna Kungl. Maj:t en mycket vid fullmakt att inhi-

Ang. uppskov
med vissa
extraordinarie
utgifter.
(Forts.)

bera verkställigheten av en del av riksdagen fattade anslagsbeslut, och anledningen till, att dessa anslag skulle inhiberas, behövde icke vara mer, än att depressionstiden fortsatte på sådant sätt, att ett verkställande av anslagsbesluten på grund därav icke vore lämpligt.

Med anledning av vad som nu här uttalats i debatten förefaller det mig, som om det i själva verket förhölle sig på alldeles samma sätt, vare sig kammaren och riksdagen biträder statsutskottets föreliggande hemställan eller så icke blir fallet. Det är ju Kungl. Maj:ts rätt att undanskjuta anslagsfrågor; det är ingen, som har bestritt, att Kungl. Maj:t har en sådan rätt. Sedan tycks det förefinnas en viss skiljaktighet i fråga om, huruvida Kungl. Maj:t kan undanskjuta anslagens effektuerande i allmänhet, utan att något nytt sakskäl tillkommit, eller om så kan ske blott i de fall, där verkligen något nytt sakskäl kommit emellan. Jag skulle vilja säga, att herr Staaß ger Kungl. Maj:t en större makt och myndighet gentemot riksdagen, än jag för min del anser lämpligt.

Med hänsyn till den situation, vari vi för närvarande leva, är det ju alldeles klart, att Kungl. Maj:t bör ha befogenhet att undanskjuta en del anslagsfrågor, och vid sådant förhållande kommer jag för min del, om det blir votering, att rösta för statsutskottets hemställan, men av skäl, som jag här framlagt, skall jag, herr talman, nu icke göra något yrkande.

Herr Staaß: Fråga kan vara, om icke genom en sådan uttrycklig förklaring, som utskottet här föreslagit, riksdagen i själva verket skulle beröva sig sin makt och myndighet i ett viktigt avseende. Enligt den åsikt, som jag företräder, har naturligtvis riksdagen beträffande varje sådant uppskov, som Kungl. Maj:t kan besluta, fullständigt ograverad kvar sin gransknings- och anmärkningsrätt. Men efter den redogörelse för avsikten med utskottets förslag, som utskottets vice ordförande här gav, och enligt vilken förslaget skulle innebära ett generellt bemyndigande till uppskov med vilka utgifter som helst, måste jag säga, att det förefaller mig, som om riksdagen genom att bifalla ett sådant förslag skall på förhand frantaga sig den anmärkningsrätt, som riksdagen nog likväl borde ha kvar. Med min uppfattning förefinnes det icke något formellt hinder för Kungl. Maj:t att i det ena eller det andra fallet låta anstå med en utgifts verkställande, men däremot har riksdagen i varje sådant fall fullständigt ograverad kvar sin rätt att anmärka på ett dylikt uppskov.

Herr vice ordföranden i statsutskottet framhöll, att med min uppfattning skulle det vara en mycket stor rätt över huvud taget, som Kungl. Maj:t komme att ha. Ånej, jag tror ej, att den i praktiken blir så förfärligt stor, ty i själva verket är det klart och tydligt, att Kungl. Maj:t, som måste sörja för rikets styrelse, också måste sörja för, att de allra flesta utgifterna bliva gjorda. Men i fall riksdagen i ett alldeles särskilt fall har den uppfattningen, att en utgift ovillkorligen skall göras under nästa budgetsår, ja, då står det riksdagen

fullkomligt fritt, att ge ett bestämt uttryck åt detta vid sitt anslagsbeslut. I ett sådant fall måste man vara ense därom, att Kungl. Maj:t endast har två alternativ, nämligen antingen att använda anslaget det år, för vilket det är beviljat, eller att gå miste om det.

Ang. uppskov
med vissa
extra ordinarie
utgifter.
(Forts.)

Då herr Hildebrand framhåller som sin uppfattning, att man bör anse, att Kungl. Maj:t visserligen har en rättighet att låta anstå med verkställandet av sådana beslut, som här är fråga om, men endast när ett s. k. nytt faktum har tillkommit, vågar jag tro, att den ärade talaren ej har på verkligheten, d. v. s. på de mångahanda fall av sådana anstånd, som förevarit, prövat sin teori. Ty i så fall skulle han ha funnit, hur föga praktisk, det måste jag säga, den teorien skulle te sig i verkligheten. Hur många fall är det icke, då man måste säga, att det är tydligt, att Kungl. Maj:t gjort mycket rätt och bra i att låta anstå helt eller delvis med en utgift, utan att man precis kan säga, att det tillkommit vad den ärade talaren kallar ett nytt faktum! För min del tror jag, att för dem, som satt sig in i de föregående tidernas praxis, denna sak i själva verket är mycket enkel och klar. Det är endast det förhållande, att vid 1912 års riksdag detta blev en mycket stor *politisk* fråga, som gjort att man över huvud taget kunnat tänka på att uppställa sådana teorier, som man i olika varianter nu har.

Slutligen ber jag att få tillägga, att jag naturligtvis, lika litet som andra talare, på något sätt velat ifrågasätta den välmenande avsikten hos de båda ärade motionärerna, men jag tror, att dessa välmenande avsikter kunna komma att bli fullt tillfredsställande förverkligade utan någon särskild ur nu anförda synpunkter otillräddlig förklaring från riksdagens sida.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! Jag ber att till protokollet få anteckna, att jag ej deltagit i detta ärendes behandling inom statsutskottet, enär jag av annat offentligt uppdrag varit förhindrad att deltaga i utskottets arbete. Jag vill därjämte meddela, att jag beträffande själva saken i det väsentliga kan ansluta mig till de synpunkter, som äro uttalade av herr Staafl och herr Rydén, och att jag till följd därutav, om jag hade deltagit i ärendets behandling i statsutskottet, ej hade kunnat vara med om den hemställan, som utskottet här gjort. Men till dessa synpunkter utav väsentligen formell natur vill jag därjämte anförda ytterligare en, som för mig är av icke ringa betydelse. Vid den tidpunkt, då motionen väcktes — det framgår också av dess innehåll — var det huvudsakligen rent statsfinansiella synpunkter, som gjorde sig gällande såsom motiv för motionen. Men jag kan inte hjälpa, att det nu förefaller mig, som om även de ärade motionärerna ha kommit i en viss motsättning till sin egen tidigare ståndpunkt. Motionärerna ha nämligen anslutit sig till den av statsutskottet uttalade uppfattningen, att Kungl. Maj:t bör i största möjliga utsträckning se till, att arbetstillfällena lämnas så, att den befarade och kanske även delvis nu rådande arbetslösheten i största möjliga utsträckning förebygges.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 99. 5

Ang. uppskov
med vissa
extra ordinarie
utgifter.
(Forts.)

Och om det så är, då frågar jag: finns det verkligen ett sakligt underlag för att göra en sådan framställning till Kungl. Maj:t, som statsutskottet här velat göra? För min del svarar jag nej därpå. Ty vad är det för krav, som de extra ordinarie anslagen i stor utsträckning avse att tillgodose? Jo, i mycket stor utsträckning sådana krav, som just äro ägnade att i den mån de effektueras lämna arbetstillfällen; det är ju bland annat en hel del byggnadsarbeten, vartill lämnas extra ordinarie anslag. Nu skulle sålunda den hemställan, statsutskottet här velat göra, i viss mån var en vädjan till Kungl. Maj:t att undanskjuta sådana arbeten, och jag tror ej, att det är lämpligt att göra en sådan vädjan. Detta är anledningen till att jag för min del anholder att få förena mig i det yrkande, som här gjorts på avslag.

Häruti instämde herrar *Thorsson, Ström och Olofsson* i Digernäs.

Herr Hallendorff: Herr talman! Det kan naturligtvis inte gärna komma ifråga att vid denna tidpunkt av riksdagen och vid denna timme på dagen utförligt diskutera det invecklade spörsmålet om Kungl. Maj:ts makt över budgeten. Jag vill endast göra den anmärkningen, att, såvitt jag förstår, blev nog ej saken så definitivt löst år 1912, som man här kanske velat antyda. Vid det tillfället var man väl knappast på någondera sidan tillräckligt opartisk, och man hade kanske icke heller tillfälle att så, som bort ske, gå igenom allt, som till saken hörde. Jag tror, att det finnes åtskilligt i denna fråga, som kan behöva utredas yttermera.

För egen del uttalade jag redan vid remissen av denna motion, att i stort sett kan jag ej finna, att ett sådant bemyndigande behöves. Å andra sidan bör erkännas, att det förslag, utskottet här framlagt, är av den karaktär, att man också kan ta det. Jag ser ej, att det prejudicerar på allra ringaste vis, utan vill nu riksdagen förklara, att Kungl. Maj:t kan uppskjuta, går det från min ståndpunkt mycket väl att vara med därpå. Men, som sagt, jag ser ej, att den förklaringen behövs.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vill endast beträffande själva saken säga, att hela denna fråga, huruvida utskottets hemställan skall bifallas eller ej, lämnar mig mycket kall och oberörd, ty jag ser ej, att ett bifall medför så stora fördelar, som man skulle kunna tänka sig. Jag tror sålunda, att det är skäligen betydelselöst, om detta förslag får falla. I detta avseende har jag sålunda intet yrkande att göra.

Men då denna motion remitterades till statsutskottet, hade jag ett yttrande, och det är endast för att i dagens protokoll och vid behandlingen av frågan nu, då jag anser detta vara av stor vikt, få infört, att jag vidhåller vad jag då uttalade, nämligen att Kungl. Maj:t ej kan förfara på det sätt, herr Staaft ville göra gällande, d. v. s. att Kungl. Maj:t t. ex.

skulle kunna samla anslag på hög och sedan, när det passar sig, utföra de åtgärder, vartill medlen äro beviljade, utan jag hyser fortfarande den uppfattning, jag uttalade vid remissen, och detta vill jag som sagt, herr talman, få in i dagens protokoll.

*Ang. uppskov
med vissa
extraordinarie
utgifter.
(Forts.)*

Herr Ekman: Herr talman! Jag måste säga, att efter herr Staaffs andra anförande förstod jag honom mindre än efter hans första. I sitt första anförande uttalade herr Staaff liksom också vid remissen av motionen, att han ansåg, att Kungl. Maj:t, oavsett vad som står i motionen, i alla fall har den rätt, som motionen vill inrymma åt Kungl. Maj:t. Men i sitt andra anförande säger herr Staaff, att genom ett bifall till motionen fruktar han, att man skall vidga Kungl. Maj:ts makt, att man skall ge Kungl. Maj:t en större makt därigenom, att riksdagen på det sättet fränsäger sig sin granskningsrätt. Sålunda anser herr Staaff givetvis, att det är en skillnad mellan den rätt, Kungl. Maj:t eljest har, och den rätt, motionen, om den bifalles, skulle komma att medgiva. Givet är också, att motionärerna å sin sida just ha avsett att ge Kungl. Maj:t en något större rätt, och givet är, att anmärkningar mot det sätt, varpå Kungl. Maj:t skulle komma att begagna sig av denna sin rätt, icke, om riksdagen har medgivit Kungl. Maj:t den rätten, kunna med lika stor kraft framställas, som därest motionen ej bifalles. Men det är just på grund av de säregna förhållandena, som motionärerna ansett det vara nödvändigt att bereda Kungl. Maj:t en sådan frihet, varigenom alltså Kungl. Maj:t skulle kunna känna, att man ej behöver riskera ett så skarpt nagelfarande av dessa åtgärder, som under alldeles exceptionella förhållanden skulle komma att vidtagas.

Beträffande herr Nilsons uttalande ber jag att få säga, att det kan nog inträffa sådana förhållanden, som göra, att arbetslösheten blir på annat sätt avhjälpt än vad man nu föreställer sig. Och det kan också inträffa sådana förhållanden, som göra, att man längre fram, då arbetslösheten kanske inte är så stor, kan på grund av de finansiella förhållandena finna, att det var ytterst lämpligt att uppskjuta användandet av ett eller annat av dessa anslag, kanske även mera betydande. Sålunda har statsutskottet här enligt mitt förmenande icke blundat för de krav, som arbetslösheten kan komma att ställa vid bedömandet av lämpligheten av att den ena eller andra åtgärden vidtages, men å andra sidan velat ge Kungl. Maj:t full rätt att med hänsyn till dessa krav företaga de omändringar Kungl. Maj:t kan önska.

Jag skall begagna tillfället att uttala ett beklagande utav, att ingen av de statsutskottsledamöter, som här deltagit i debatten eller som instämt med andra statsutskottsledamöter, ja, inte ens någon av de statsutskottsledamöter, som jag för närvarande ser i kammaren, i utskottet deltagit i behandlingen av

Ang. uppskov
med vissa
extraordinarie
utgifter.
(Forts.)

denna fråga. Nu var förhållandet det, och jag tillåter mig att här uttala det till kammarens protokoll, att de statsutskottsledamöter, som voro närvarande — jag kommer inte säkert ihåg, om det var närvarande någon, som tillhörde det socialdemokratiska partiet, men det var flera ledamöter närvarande i utskottet av de bägge andra partierna — ha enhälligt gått med på den uppfattning, statsutskottet gjort till sin. Sålunda är det inte enbart jag, som representerar det liberala partiet i denna fråga, utan jag har flera meningsfränder.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Ekman begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl statsutskottets hemställan i punkten 17 av utskottets förevarande utlåtande nr 113 som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 42 ja mot 18 nej, vid vilken utgång kammaren alltså avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

§ 11.

Slutligen föredrogs särskilda utskottets nr 1 memorial, nr 35, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 12.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 285, om ändrade bestämmelser angående tullrestitution vid utförsel av tobaksfabrikat; och

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker till Norge under viss tid, utan erläggande av sockerskatt.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>O. Nilsson</i>	i Örebro	under 10 dagar	fr. o. m. 27 sept.,
» <i>Kronlund</i>	» 14	» »	25 okt. och
» <i>Petrén</i>	» 14	» »	28 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.